

Diversity

ПРИБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ И ГРИЖИ В
РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ (ОГРДВ)
ЕЛЕКТРОННА КНИГА

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

DIVERSITY+ Governance, Benchmarking and Training tools for Diversity positive ECEC provision
2020-1-IT02-KA201-078997 | With the support of the Erasmus+ program of the European Union

TABLE OF CONTENTS

	Въведение	5
	▪ Обобщение на проучванията относно подходите за приобщаване на многообразието – сходствата, различията, потребностите и областите на иновация в цяла Европа	6
	▪ Открития от проучванията в страните партньори	9
	▪ Цели на е-книгата	11
	Обобщение на възприетия подход, на откритите зараждащи се теми, SWOT анализ на състоянието на инициативите по приобщаване на многообразието	12
	БЪЛГАРИЯ	13
	▪ Ключови факти	13
	▪ Основни предизвикателства за приобщаване на многообразието в ОГРДВ	14
	▪ SWOT анализ на приобщаването на многообразието в ОГРДВ на национално ниво	16
	ИТАЛИЯ	17
	▪ Ключови факти	17
	▪ Основни предизвикателства за приобщаване на многообразието в ОГРДВ	18
	▪ SWOT анализ на приобщаването на многообразието в ОГРДВ на национално ниво	20
	ОБЕДИНЕНОТО КРАЛСТВО	21
	▪ Ключови факти	21
	▪ Основни предизвикателства за приобщаване на многообразието в ОГРДВ	22
	▪ SWOT анализ на приобщаването на многообразието в ОГРДВ на национално ниво	23
	СЛОВАКИЯ	24
	▪ Ключови факти	24
	▪ Основни предизвикателства за приобщаване на многообразието в ОГРДВ	25
	▪ SWOT анализ на приобщаването на многообразието в ОГРДВ на национално ниво	27
	ХОЛАНДИЯ	28
	▪ Ключови факти	28
	▪ Основни предизвикателства за приобщаване на многообразието в ОГРДВ	29
	▪ SWOT анализ на приобщаването на многообразието в ОГРДВ на национално ниво	33

ЧЕХИЯ	34
▪ Ключови факти	34
▪ Основни предизвикателства за приобщаване на многообразието в ОГРДВ	35
▪ SWOT анализ на приобщаването на многообразието в ОГРДВ на национално ниво	37
 Вдъхновяващи практики	38
БЪЛГАРИЯ	39
▪ Мултисензорна градина във фондация карин дом	40
▪ Национален проект за активно приобщаване в предучилищното образование	44
▪ Интеграция на деца от ромски произход	46
▪ Приобщаващо образование и грижа в ранна детска възраст за деца със специални потребности	48
▪ Насърчаване на достъпа чрез премахване на таксите	49
▪ Модел на предучилищна интеграция на деца със специални образователни потребности	51
ВЕЛИКОБРИТАНИЯ	52
▪ MITEY (Мъжете в ранните години)	53
▪ Училища зачитащи правата на децата	55
▪ Schools OUT UK	57
ИТАЛИЯ	59
▪ Социален клуб „Prima Infanzia“ (ранно детство)	60
▪ Проект S.P.E.R.A. – Отворени образователни и развлекателни пространства	62
▪ Artludik	64
▪ Libelà	66
▪ Associazione Genitori Scuola “Di Donato”	68
▪ Bambini: dalla periferia al centro	70
СЛОВАКИЯ	72
▪ Toy for inclusion	73
▪ Aflatot	75
▪ Detstvo defom	77
ХОЛАНДИЯ	79
▪ Приятелски езикови училища (LFS)	80
▪ „KindeRdam“ – Създаване на демократична общност	82
▪ ZAA NSTAD, първата езиково-приятелска община в Холандия	85
▪ Детска градина „Ludens“	87

ЧЕХИЯ 89

- Дни на адаптиране 90
- MŠ Sluníčko – Безопасност и растеж за всички деца 92
- Методологията „Добър старт“ 94

Вдъхновяващи практики от други европейски държави 96

БЕЛГИЯ 97

- Elmer, Брюксел – Отворени врати и отворени умове 98
- Специалисти оказващи семейна подкрепа 101
- Кварталите като огледала за създаване на услуги, насърчаващи многообразието 105

ГЕРМАНИЯ 108

- Мост към многообразието: програма за ранна детска възраст 109

ПОРТУГАЛИЯ 112

- Проект „Emo Action“ 113

СЛОВЕНИЯ 115

- Обществена детска градина „Ringeraja“ 116

ХЪРВАТИЯ 118

- Професионални учебни общности за качество и многообразие 119
- Плавен преход към основно училище за децата от ромски произход 121

ВЪВЕДЕНИЕ

ОБОБЩЕНИЕ НА ПРОУЧВАНИЯТА ОТНОСНО ПОДХОДИТЕ ЗА ПРИОБЩАВАНЕ НА МНОГООБРАЗИЕТО – СХОДСТВАТА, РАЗЛИЧИЯТА, ПОТРЕБНОСТИТЕ И ОБЛАСТИТЕ НА ИНОВАЦИЯ В ЦЯЛА ЕВРОПА

Докладът на Eurydice публикуван от Европейската Комисия през 2019¹ поставя фокус върху това, че една от основните грижи на вземащите решения в Европейския съюз по отношение на разработването на политики за малки деца и техните семейства е да се гарантира достъпа до Образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ). „Правото на достъпно и качествено образование и грижи в ранна детска възраст“ за всички деца е заложено в Европейския стълб на социалните права, подчертавайки факта, че „трябва да се предприемат специфични мерки за децата в неравностойно положение, за да им се помогне да подобрят качеството си на живот“.

Освен това в Рамката за качество на ЕС за образование и грижи в ранна детска възраст се посочва, че „достъпът до качествено осигуряване за всички деца допринася за тяхното здравословно развитие и успех в образованието“, като също така помага за „намаляване на социалното неравенство и редуциране на разликите в нивото на компетентност между децата от различен социално-икономически произход.

Равният достъп също е от съществено значение, за да се гарантира, че родителите, особено жените, имат гъвкавостта да се (ре)интегрират на пазара на труда. По този начин препоръката на Европейския съвет относно висококачествените системи за образование и грижи в ранна детска възраст призовава държавите членки на ЕС да гарантират, че услугите по ОГРДВ са „достъпни и приобщаващи.“²

¹ European Commission/EACEA/Eurydice, 2019. Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2019 Edition. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

² Part of the Council Recommendation of 22 May 2019 on High Quality Early Childhood Education and Care Systems (OJ C 189, 5.6.2019).

Според проучване от 2017 г. за приобщаващото образование в ранна детска възраст, проведено от Европейската агенция за специални нужди и приобщаващо образование, „всяко четвърто дете на възраст под шест години в Европа е изложено на риск от бедност или социално изключване.“³ Децата от неравностоен произход най-много се нуждаят от подкрепа за своето образователно развитие, тъй като имат по-ниски нива на участие в ОГРДВ в цяла Европа.

Европейската комисия подчертава факта, че „справянето с неблагоприятното положение в ранните години е важно средство за увеличаване на усилията за справяне с бедността и социалното изключване“. В момента един от основните приоритети в образователните политики на ЕС е подобряването на нивото на участие и осигуряване на висококачествено ОГРДВ за деца, принадлежащи към рискови групи – деца, които са социално и икономически затруднени, деца от имигрантски или ромски произход или деца със СОП, включително увреждания. От 2011 г. министрите на образованието на ЕС обърнаха внимание на факта, че ОГРДВ може да установи основите за ранно откриване на образователни трудности при децата и по този начин да осигури по-бърза интеграция в „мейнстрийм“ училищата. Нивото на изключване също е много високо в случаите на деца от ромски произход, които обикновено имат значително по-ниски нива на участие в ОГРДВ в цяла Европа. Намирането на подходящи начини за интегриране на тези деца в редовната система също е приоритет за държавите членки на ЕС. ОГРДВ може да проправи пътя и да помогне за преодоляване на образователните недостатъци, с които се сблъскват децата от ромски произход.

Въпреки, че през последните години значението на ОГРДВ, признато като „основата на ученето и развитието на децата“⁴, нараства в цяла Европа, все още има въпроси, които трябва да бъдат разгледани.

3 F. Bellour, P. Bartolo, M. Kyriazopoulou (2017) European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Inclusive Early Childhood Education: Literature Review. Odense, Denmark.

4 European Commission/EACEA/Eurydice, 2019. Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2019 Edition. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Някои от предизвикателствата включват:

- Съществува голяма разлика между държавите членки в начина, по който прилагат мерките за деца в неравностойно положение – като деца с увреждания, деца от имигрантски произход или етнически малцинства.
- ОГРДВ често се разглежда като инструмент, който насърчава трудовата заетост при жените; когато обаче работещите родители имат приоритет на достъп до ОГРДВ, децата от безработните семейства остават дискриминирани.
- ОГРДВ за най-малките деца е по-дефицитно, и следователно има по-дълги списъците с чакащи, тъй като правата са ограничени до предучилищна възраст и до най-големите деца.
- ОГРДВ за най-малките деца не се счита за ценна образователна среда и следователно работната сила е по-слабо квалифицирана и условията на труд са по-лоши в сравнение с предучилищната.

Основната бариера за достъп до висококачествено ОГРДВ за уязвимите групи е недостигът на места, особено за най-малките деца. Освен това недостигът на места е неравномерно разпределено. По-ранни проучвания сочат, че неравномерното разпределение на използването на детска грижа не може да се тълкува като дължащо се на избора на родителите. По-скоро трябва да се разглежда като повлияно от ограниченията на средата, като например неравномерното разпределение на местата (в по-богатите квартали има налични повече места, а в по-бедните по-малко), както и критериите за приоритет, определени от ръководството на отделните провизии, които благоприятстват повече семействата с двойни доходи.⁵ Фактът, че детските центрове са по-достъпни за групите с по-висок доходи е предпоставка за съществуващото социално неравенство.

Следователно, когато се предоставят допълнителни средства за увеличаване на местата в детската грижа, трябва да се обмисли внимателно географското картографиране на най-спешните нуж-

⁵ Ghysels & Van Lancker, 2010; Lohmander, Vandenbroeck, Pirard, Peeters, & Alvestad, 2009; W. Van Lancker & Ghysels, 2016; Vandenbroeck, De Visscher, Van Nuffel, & Ferla, 2008; Vandenbroeck et al., 2014; Vandenbroeck & Van Nuffel, 2006.

ди.⁶ Необходими са много по-голяма осведоменост и застъпничество, за да се повлияе на регионалните създатели на политики във всички държави членки, когато става дума за този въпрос.

ОТКРИТИЯ ОТ ПРОУЧВАНИЯТА В СТРАНИТЕ ПАРТНЬОРИ

Основните предизвикателства идентифицирани в анализа на проучването и интервютата със специалистите включват: липса на цялостен, единен и ясен стратегически подход, както и на единно управление в сферата на ОГРДВ, комбинирано с недостъпност до предоставянето на ОГРДВ, недостатъчно финансиране и липса на персонал. Освен това съществуват различни свързани с това проблеми като например нуждата от по-адекватно обучение на персонала в ОГРДВ, от изграждане на доверие в общуването, както и осъзнатост и приемане на темата за многообразието в обществото.

Във всички страни-партньори по проекта Diversity+, съществува липса на ясно комуникирана визия, фокусиран стратегически подход и единно управление по отношение на приобщаването на многообразието в ОГРДВ, което също така да бъде подкрепено с адекватно финансиране. В Холандия, която разполага може би с най-добрите услуги за детска грижа, системата за ОГРДВ е много комплексна, частна, скъпа и все още облагодетелства предимно работещите родители. Въпреки, че темата се разглежда като приоритетна, политики, които да бъдат напълно приобщаващи остават все още само на хартия, а иновациите в сектора се случват от страна на НПО-тата и на отделни пилотни инициативи, задвижвани отдолу-нагоре.

Вариращ от прекомерно централизирани системи с ограничени примери за алтернативни услуги (в България) до хибридни, фрагментирани подходи и регулации (в Италия, Холандия, Словакия), секторът на ОГРДВ в страните-партньори страда от сходни проблеми, свързани с невъзможността да се предостави достъп до услугите по ОГРДВ за всички деца поради липса на услуги (Словакия, Холандия), географска недостъпност (България, Италия, Словакия) или недостиг на места в детските градини (България, Словакия). Частните услуги

6 W. Van Lancker & Vandenbroeck, 2019.

не са достъпни поради бюрократични спънки и критерии (България, Чехия, Холандия), което води до сегрегирано предоставяне. Освен това, алтернативните услуги в България като детски центрове за игра и родителски кооперативи са предимно локализирани в по-големите градове.

Друг често срещан проблем, който се среща във всичките страни-партньори е липсата на адекватно финансиране за ОГРДВ, което води до ниски нива на заплащане, недостиг на квалифициран персонал и невъзможност да се предложат допълнителни услуги за децата със специални потребности/увреждания (България, Чехия, Италия, Словакия, Обединеното кралство). Има недостиг на квалифициран персонал, асистенти и специализирани кадри - специални педагози, социални педагози, логопеди, психолози (България, Чехия, Италия, Словакия). В някои държави (България, Чехия) това е свързано и с факта, че образователната система е слабо финансирана и че от обществена гледна точка да работиш в ОГРДВ е ниско престижно.

Обучението, което специалистите в ОГРДВ получават за справяне с темите на многообразието, дискриминацията и изключването е недостатъчно или предимно теоретично (България, Италия, Холандия, Словакия) и те не са подготвени да работят в културно многообразна среда. Освен това, поради тежкото работно натоварване, учителите не могат да участват в други дейности (например по-нататъшно обучение или нетуъркинг).

Наблюдават се и множество социални и културни проблеми, като стереотипи и предубеждения свързани с приобщаването или „цветната слепота“ в едно „толерантно“ общество (България, Чехия, Италия, Словакия, Холандия, Обединеното кралство). Приобщаването на децата от ромската общност е възпрепятствано от специфични културни ценности (България, Чехия, Словакия). Приобщаването е противоречива тема – част от обществеността, както и някои родите и дори учители, имат негативно отношение и кампаниите срещу приобщаването и многообразието (България, Чехия) също водят до недоверие в институциите от страна на родителите от ромски произход и липса на сътрудничество между детските градини и родителите (България, Словакия). В много от случаите е трудно да се подходи към и да се работи с родителите, за да им се окаже подкрепа и да им се помогне да разберат нормите и правилата (България, Обединеното кралство)

и липсва сътрудничество между детските градини и родителите (Словакия).

Не на последно място, има много практически проблеми, като например твърде много деца в часовете в детската градина, което затруднява прилагането на индивидуализиран подход към грижите за децата (България, Чехия, Словакия). В повечето сгради съществуват физически бариери и ограничения, които ги правят недостъпни за деца с увреждания (България, Чехия, Италия, Словакия) и липсата на подходящи материали и подходяща среда за работа с деца със специални нужди (България, Словакия).

Въпреки това в сектора има много добри практики, които доказват, че промяната е в ход. Налице е обществено разбиране за важноста на приобщаването на многообразието и неговите дългосрочни ползи за отделните хора и за обществото, както и за ролята на образованието и грижите в ранна детска. Освен това има политическа воля да се движи тази промяна напред.

ЦЕЛИ НА Е-КНИГАТА

Тази е-книга цели да представи разнообразието от подходи, които се използват в различните европейски държави и да предостави примери за вдъхновяващи практики и решения на съществуващите проблеми. За повече подробности относно резултатите от изследванията и за задълбочаване на гледната точка на интервюираните експерти, разширена версия на електронната книга е достъпна чрез уебсайта на Diversity+: <http://diversity-plus.eu/>; раздел „Инструментариум“.

Хартата на Diversity+ има за цел да предостави практически насоки и препоръки за това как средата на ОГРДВ да стане по-приобщаваща.

The image features a central teal square containing white text. This square is set against a background of colorful, overlapping geometric shapes in shades of blue, purple, yellow, and red. The text is centered and reads:

ОБОБЩЕНИЕ НА
ВЪЗПРИЕТИЯ ПОДХОД, НА
ОТКРИТИТЕ ЗАРАЖДАЩИ
СЕ ТЕМИ, SWOT АНАЛИЗ
НА СЪСТОЯНИЕТО НА
ИНИЦИАТИВИТЕ ПО
ПРИБЛИЖАВАНЕ НА
МНОГООБРАЗИЕТО

България

КЛЮЧОВИ ФАКТИ¹

Децата на възраст между 3 месеца и 3 години могат да посещават учреждения тип център, които се наричат ясла и които са под шапката на Министерството на здравеопазването. От 3 годишна възраст е налично образование в ранна детска възраст, което се предоставя в детските градини, където отговорност за учебния процес носи Министерството на образованието и науката. Децата също така могат да посещават детска градина с яслена група от 10 месечна възраст. Тези групи са под съвместната отговорност на Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието и науката.

Последните две години от предучилищното образование (между 5 и 7 годишна възраст), познати като подготвителни групи, са задължителни и децата могат да ги посещават или в детската градина или в началното училище.

В допълнение към отделната среда за по-малките и по-големи деца, някои детски градини включват яслени групи. Предоставянето на тази среда е структурирано според посочените по-горе фази (тоест до 3 годишна възраст, между 3 и 5 годишна възраст и между 5 и 7).

Началното образование започва на 7 годишна възраст. Дете, което е готово за училище би могло да започне на 6 годишна възраст при желание от страна на родителите.

Образователните насоки от висшите институции се отнасят само за центровете за деца на възраст над 3 години. Насоките са задължителни.

¹ Key Data on Early Education and Care in Europe - 2019 edition - Eurydice Report

ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА ПРИОБЩАВАНЕ НА МНОГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Проблеми с управлението и ръководството	■ Липса на стратегически подход от страна на правителството – наличие единствено на пилотни инициативи ■ Недостатъчно финансиране	■ Фокусиран подход и споделена визия за полезността на приобщаването на многообразието ■ Цялостно обучение за служителите – как да се изгради приобщаващ модел на ОГРДВ
Проблеми свързани с персонала	■ Ниско платени учители и специалисти – липса на персонал ■ Персонал, който не е подготвен да се справи с проблемите на многообразието и да посрещне специфичните нужди на децата ■ Недостатъчни квалификации	■ Адекватно заплащане за служителите в ОГРДВ ■ Бюджет за ангажиране на специализирани професионалисти (ресурсен учител, говорен терапевт, психолог, и т.н.); ■ Сътрудничество с висши училища за провеждане на стажове на млади специалисти в ОГРДВ; ■ По-голяма практическа насоченост в културните теми и специфики на различните целеви групи (мигранти, бежанци, хора от ромски произход, хора със специални нужди, жертви на насилие)

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Проблеми от социално и културно естество	■ Специфики на целевите групи ■ Непосрещнати потребности на семействата ■ Стереотипи и предубеждения в обществото	■ Адекватно финансиране за включване на медиатори ■ Ранна диагностика на потребностите на децата ■ Семейно-ориентиран подход ■ Училище за родители ■ Сътрудничество със специални училища – възможност за децата да се срещнат с и да приемат многообразието ■ Практически семинари и посещения на терен за учители (приобщаване, създаване на среда, материали, игри) ■ Обучение на децата по темите на емпатията и емоционалната интелигентност
Практически проблеми	■ Липса на достъп до ОГРДВ (ограничен брой места, много детски градини затворени поради демографски промени) ■ Липса на гъвкавост по отношение на работните часове и процедурите за записване ■ Физически бариери (стълби) ■ Липса на материали и среда за работа с децата със специфични нужди ■ Такси за прием ■ Нисък доход на уязвимите семейства	■ Достатъчно финансиране за персонала по ОГРДВ, материалите и средата ■ Ранна диагностика ■ Проекти на ЕС за развитие на капацитета на служителите в ОГРДВ ■ Премахване на административните такси за всички деца или поне за тези от уязвимите групи

SWOT АНАЛИЗ НА ПРИОБЩАВАНЕТО НА МНОГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ НА НАЦИОНАЛНО НИВО

ОБООБЩЕНИЕ НА ВЪЗПРИЕТИЯ ПОДХОД, НА ОТКРИТИТЕ ЗАРАЖДАЩИ СЕ ТЕМИ,
SWOT АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ИНИЦИАТИВИТЕ ПО ПРИОБЩАВАНЕ НА МНОГООБРАЗИЕТО

Силни страни:	Възможности:
■ Засилен дебат в обществото ■ Осъзнатост за значимостта на темата за приобщаване на многообразието в ОГРДВ ■ Воля за промяна ■ Законодателна рамка ■ Добри специалисти оказващи подкрепа ■ Сравнително добри традиции в предоставяне на ОГРДВ ■ Съществуващи добри практики и модели	■ Сътрудничество със заинтересованите страни ■ EU проекти ■ Медиатори ■ Застъпници ■ Съществуващи добри практики в чужбина ■ Засилени оферти за обучение
Слаби страни:	Заплахи:
■ Обща стратегическа визия и подкрепа ■ Ниско-платени преподаватели ■ Липса на специалисти в ОГРДВ ■ Липса на достъп до услугите (недостиг) ■ Липса на осъзнатост и подкрепа сред родителите ■ Финансови трудности ■ Социални и културни различия ■ Предубеждения и предразсъдъци ■ Липса на адекватно обучение на учителите ■ Липса на ранна детска оценка ■ Непосрещнати нужди на децата ■ Липса на доверие и комуникация при семействата в ОГРДВ ■ Липса на адекватно финансиране – материали и оборудване	■ Нестабилност поради непредсказуемата ситуация с Covid-19 ■ Икономическа криза, оказваща негативно влияние върху компаниите, родителите и детските градини ■ Изтичане на мозъци на учители и специалисти ■ Липса на специалисти ■ Политически промени, тъй като липсата на подкрепа от страна на националистическите партии може да спре реформата ■ Негативна реч и кампании в обществото („правителството подкрепя единствено Ромите“)

Италия

КЛЮЧОВИ ФАКТИ

Образователните услуги (servizi educativi) за децата под 3 годишна възраст са предимно базирани в тъй наречените центрове – детски ясли (nido d'infanzia). Много малка част от децата посещават детски групи в домашни условия (servizi educativi integrativi). ОГРДВ за децата под 3 годишна възраст се управлява от регионалните и местни власти, според техните собствени разпоредби. На регионално ниво, отговорните власти за ниво 0-3 могат да бъдат образователната или социална администрация. Министерството на Образованието отговаря за насърчване и развитие на нововъведената „интегрирана система 0-6“, както и за директното разпределение на средствата към местните власти. Учебната среда за деца между 3 и 6 годишна възраст (scuola dell'infanzia) попада под юрисдикцията на Министерството на Образованието и предоставя безплатна и целодневна среда. За да се посрещнат нуждите на семействата някои предучилищни учреждения (scuole dell'infanzia) могат да приемат деца между 24-36 месечна възраст в специална „пролетна паралелка“ (sezione primavera). Освен това, при определени условия, децата, които навършват 3 години до април могат да бъдат приети в основните групи на предучилищните паралелки.

Началното образование започва на 6 годишна възраст.

Образователните насоки от висшите институции се отнасят само за центровете за деца на 3 годишна възраст и нагоре. Насоките са задължителни. Няма образователни насоки от висшите органи за обучение в домашни условия.

ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА ПРИОБЩАВАНЕ НА МНОГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Административни проблеми	■ Липса на единно управление при предучилищната фаза ■ Липса на национална законодателна рамка, осигуряваща универсален достъп до ОГРДВ ■ Съществуващи регулаторни бариери – критерии за прием, данъци и др. ■ Липса на ОГРДВ услуги по територии, особено в южните региони или местата в рамките на ОГРДВ	■ Централизиране на цялото управление на фазите на ОГРДВ (едно министерство + поднационални органи) по отношение на дефиницията на образователните планове ■ Подобряване на законодателството, за да се гарантира универсалност на достъпа до услугите на ОГРДВ
Проблеми свързани с персонала	■ Липса на ad hoc подготовка в подготвителното образование и учебните програми за повишаване на квалификацията ■ Липса на специализиран персонал ■ Стереотипи по отношение на някои аспекти на приобщаването	■ Интегриране на учебната програма със специфични модули ■ Подобряване на ученето на работното място

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Социални и културни проблеми	■ Стереотипите и предразсъдъците сред общността и семействата не улесняват достъпа до услугите по ОГРДВ ■ Фрагментиран подход към приобщаването на многообразието	■ Сенсibiliзиране на семействата и хората чрез ad hoc кампании и процеси
Практически проблеми	■ Финансови пречки ■ Физически бариери и ограничения ■ Дигитално разделение	■ Адаптирана среда, без физически бариери ■ Свободен достъп или повече стимули за домакинства в риск от социално икономическо изключване

SWOT АНАЛИЗ НА ПРИОБЩАВАНЕТО НА МНОГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ НА НАЦИОНАЛНО НИВО

ОБООБЩЕНИЕ НА ВЪЗПРИЕТИЯ ПОДХОД, НА ОТКРИТИТЕ ЗАРАЖДАЩИ СЕ ТЕМИ,
SWOT АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ИНИЦИАТИВИТЕ ПО ПРИОБЩАВАНЕ НА МНОГООБРАЗИЕТО

Силни страни:	Възможности:
■ Обща чувствителност към темата за приобщаване на многообразието в рамките на ОГРДВ ■ Многофункционална концепция – предимно образователна – за ОГРДВ услугите	■ Секторното законодателство може да доведе до културна промяна в образователната общност ■ Наличие на Годишен план за приобщаване ■ Принос от страна на родителите при планиране на услугите на ОГРДВ
Слаби страни:	Заплахи:
■ Липса на ad hoc подготовка в подготвителното училище и в учебните програми за повишаване на квалификацията ■ Фрагментиран подход към темите за приобщаването на многообразието ■ Липса на законодателна рамка, която да осигурява място в ОГРДВ ■ Модел на двойна власт по отношение на управлението/организацията на ОГРДВ ■ Липса на оперативни насоки („Харти“) или минимални препоръки за това как да се оформи образователният път или как да се подобри специфичната ситуация в ОГРДВ средата	■ Избирателен универсализъм в достъпа до ОГРДВ, основно за деца между 0-3 г., които са изложени на риск от бедност или социална изолация ■ Несъответствие между принципните твърдения и оперативната фаза ■ Неадекватност при подготовката на персонала в ОГРДВ за справяне със специфични нужди и уязвимости

Обединеното кралство

КЛЮЧОВИ ФАКТИ

Цялата фаза на ОГРДВ попада под отговорността на Департамента по образованието. По-малките деца могат да посещават частни и доброволчески ясли (известни още като детски ясли или детски градини) или могат да бъдат гледани от детегледачки.

От 3 годишна възраст всички деца имат законно право на 15 часа седмично безплатен достъп до ОГРДВ. Децата на работещите родители имат право на 30 часа на седмица. 2-годишните деца в неравностойно положение също имат право на безплатни 15 часа ОГРДВ. Тези часове могат да бъдат предоставени от обществено финансирана среда (училище или детска градина) или от регистриран частен или доброволен доставчик, включително детегледачки. Частните и доброволчески детски ясли могат да бъдат единни (грижещи се за деца на възраст 0-5 г.) или разделени (грижещи се за част от тази възрастова група). Яслите предоставящи частична грижа (не в рамките на пълен ден) за деца от 3 годишна възраст, също за известни като предучилищни заведения.

След четвъртия си рожден ден всички деца имат право на място в публично финансирано училище (в приемен клас), в рамките на пълна седмица (32 часа).

Началното образование (Година 1) започва на 5-годишна възраст.

Образователните насоки от висшите институции се отнасят за среда, която е базирана на центрове в цялата фаза на ОГРДВ. Насоките са задължителни.

Образователните насоки от висшите институции за средата, базирана на центрове също се прилагат за предоставяне на грижа в домашни условия.

ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА ПРИОБЩАВАНЕ НА МНО- ГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Административни проблеми	- Интервюираните твърдят, че приобщаването на многообразието не е приоритет за правителството на Обединеното кралство - Политиките са по-скоро символични, отколкото реално приобщаващи	Персоналът по ОГРДВ продължава да работи усилено, с цел на покаже на правителството значимостта на тази тема
Проблеми свързани с персонала	- Трудност да се намери подход и да се работи със семейства, за да им се помогне да разберат какво е приемливо и какво не в Обединеното кралство - Отношение на ненамеса към многообразието	- Процес на подбор насочен към по-голямо многообразие - Припознаване на многообразието в множеството си форми, не просто генерализации
Социални и културни проблеми	- Преобладават вижданията на бялата средна класа - Понякога родителите имат различни нагласи за възпитанието на децата си от тези, които се използват в ОГРДВ средата	- Внедряване на истинско многообразие в предоставяне на ОГРД - Обучение по културна сензитивност
Практически проблеми	Предизвикателство за местните доставчици на ОГРДВ, без допълнително финансиране за децата със специални потребности/ увреждания	Кампания за повече фискална подкрепа от правителството

SWOT АНАЛИЗ НА ПРИОБЩАВАНЕТО НА МНОГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ НА НАЦИОНАЛНО НИВО

Силни страни:	Възможности:
- Учителите в детските ясли използват подход на учене, в който централна роля има детето - Правен ангажимент за равенство/многообразие - Цялостно добро предоставяне на услуги за деца със специални потребности и увреждания	- Обучението в ранна възраст е много повече насочено към детето, отколкото към учебната програма – по-лесно се въвеждат промени и адаптиране на предоставяните услуги - За специалистите по ОГРДВ е по-лесно да работят съвместно със семействата – родителите са по-ангажирани в образованието на децата си в ранните им години
Слаби страни:	Заплахи:
- Родителите могат да имат различни нагласи за възпитанието на своите деца - Слаби очаквания към това какво малките деца могат да правят и да разбират - В светлината на кампанията „Black Lives Matter“ са необходими подобрения в тази област	- Как можем да научим малките деца по определени въпроси? - Бурни реакции от някои общности (например по темите за ЛГБТИ)

Словакия

КЛЮЧОВИ ФАКТИ

Системата на ОГРДВ за децата под 3 годишна възраст се разработва в момента. Малките деца могат да посещават ясли (detské jasle, официално наречени zariadenia starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa) или да останат с детегледачки (opatrovatel' detí).

Тази разпоредба се урежда от министерството на труда, социалните въпроси и семейството. Между 3 и 6 годишна възраст децата посещават детски градини (materské školy), които се намират под юрисдикцията на Министерството на образованието, науката, научните изследвания и спорта. Ако има достатъчен капацитет 2-годишните могат от време на време да бъдат приемани в детските градини.

Общественият детски градини предоставят безплатна целодневна грижа и образование на децата, година преди задължителното училище. Таксите в частните детски градини за последната година се намаляват в зависимост от размера на държавната субсидия.

Последната година от ОГРДВ преди началното образование е задължителна от септември 2020 г. насам. Нивата на участие на децата година преди задължителното училище достига 92%.

Началното образование започва на 1 септември, след като детето е навършило 6 годишна възраст.

Образователните насоки от висшите институции се отнасят само за центровете за деца на 3 годишна възраст и нагоре. Насоките са задължителни. Няма образователни насоки от висшите органи за обучение в домашни условия.

ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА ПРИОБЩАВАНЕ НА МНОГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Административни проблеми	■ Фрагментиране на ОГРДВ услугите и интервенциите ■ Липса на визия ■ Липса на услуги за деца между 0 и 3 годишна възраст ■ Липса на цялостен подход и координация ■ Неспособност да се предостави достъп на всички деца до услугите за ОГРДВ ■ Силната позиция на специалното образование	■ Подобряване на сътрудничеството между лицата отговорни за предоставянето на ОГРДВ, с цел по-добре да се решават сложните казуси на децата в риск ■ Създаване на обща визия за приобщаващо образование в законодателството ■ Централизиране на управлението на ОГРДВ ■ Създаване на повече услуги за децата на възраст 0-3 г
Проблеми свързани с персонала	■ Липса на персонал и твърде много деца в групите в детската градина ■ Липса на специалисти (специални педагози, социални педагози, асистент-преподаватели, психолози) ■ Невъзможност да се приложи индивидуализиран подход към децата ■ Липса на достатъчно предложения за вътрешни обучения ■ Неподготвеност на специалистите по ОГРДВ за работа с културно различна среда ■ Липса на сътрудничество между учители и специалисти	■ Увеличаване на капацитета на детските градини, така че броят на децата на клас да бъде по-малък ■ Назначаване на повече специалисти ■ Предоставяне на практическо и адекватно вътрешно обучение ■ Предоставяне на обучение, за да се засили сътрудничеството между педагогическия и професионалния персонал в полза на всички деца

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Социални и културни проблеми	■ Специфики на целевите групи ■ Стереотипи и предразсъдъци ■ Липса на сътрудничество между детските градини и родителите ■ Липса на доверие в институциите от страна на родителите от ромски произход ■ Разделение между традиционното и специалното образование	■ Сенсibiliзиране на децата и учителите чрез специфични програми за засилване на уважението към многообразието ■ Засилване на сътрудничеството между родители и детски градини ■ Изграждане на доверие между родители и институции чрез информационни програми ■ Стимулиране на публичния интерес по отношение на приобщаващото образование
Практически проблеми	■ Финансови пречки ■ Физически бариери и ограничения ■ Географска недостъпност до услугите на ОГРДВ в някои региони ■ Недостиг на места в ОГРДВ средата	■ Безплатни, предоставяни от държавата услуги за ОГРДВ за семейства в нужда ■ Инвестиране на повече средства в премахване на бариерите ■ Увеличаване на капацитета на съществуващите услуги по ОГРДВ ■ Изграждане на нови сгради в специфични локации
Други	■ Липса на учебни материали на ромски език	■ Създаване на учебни материали на ромски език ■ Наемане на асистент-преподаватели от ромски произход

SWOT АНАЛИЗ НА ПРИОБЩАВАНЕТО НА МНОГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ НА НАЦИОНАЛНО НИВО

Силни страни:	Възможности:
■ Прогресивно лидерство в няколко държавни институции ■ Нарастващ интерес на отговорните институции и широката общественост по темата за ОГРДВ и приобщаващото образование	■ Ново законодателство подкрепящо приобщаването ■ Създаване на споделена визия подкрепяща приобщаването в образователната система в Словакия ■ По-добро сътрудничество с родителите ■ Повече специалисти в детските градини
Слаби страни:	Заплахи:
■ Ниско ниво на посещаемост в ОГРДВ ■ Недостиг на места в детските градини и в яслите ■ Фрагментиране на системата за ОГРДВ ■ Некоординиран подход на отговорните лица и последваща неспособност за справяне с комплексни проблеми	■ Цялостно негативно отношение към хората живеещи в условия на крайна бедност ■ Предразсъдъци с расистки, ксенофобски и дискриминационни черти в училищна среда ■ Covid-19 криза

Холандия

КЛЮЧОВИ ФАКТИ

До 4 годишна възраст децата могат да посещават частни центрове, тип детски градини (*kinderdagverblijf*) или урегулирана домашно базирана грижа осигурявана от детегледачи (*gastouders*). Тази организация попада под компетенцията на Министерството на социалните въпроси и заетостта.

На децата в неравностойно положение, от 2,5 годишна възраст до 4, се предлага подкрепа чрез целеви образователни програми за ранна детска възраст (*voorschoolse educatie*), които достигат до около 45 000 деца.

Последните две години от предучилищното образование (*kleuterklas*) за 4 и 5 годишните се предлагат безплатно в училищата (*basisschool*). Това се регулира от Министерството на образованието, културата и науката.

Началното образование (ISCED 1) започва на 6 годишна възраст, образованието е задължително от 5 годишна възраст.

Образователните насоки от висшите институции се отнасят само за центровете за деца на 3 годишна възраст и нагоре. Насоките са задължителни. За деца под 3 годишна възраст насоките от висшите органи важат само за деца в неравностойно положение в *voorschoolse educatie* (от 2,5 до 4 годишна възраст).

Няма образователни насоки от висшите органи за обучение в домашни условия.

От 2020 г. насам, отпускът по бащинство е максимално увеличен на 5 седмици (70% заплащане).

Предвиждат се по-големи инвестиции и по-добра система за финансово разпределение за подобряване на възможностите за образование за деца в неравностойно положение. Инвестицията е предназначена предимно в полза на програмите за ОГРДВ и се използва за подобряване на качеството и повишаване на интензивността (от 10 до 16 часа седмично за деца на възраст от 2 години и половина до 4 години) (6).

ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА ПРИОБЩАВАНЕ НА МНОГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Административни проблеми	- Предоставяне на ОГРДВ – система, в която има голямо разцепление между грижата и образованието - Разликите между секторите са очевидни в разделените финансови структури, различните педагогически подходи и приоритети, различните „правила“ за достъп, водещи до сегрегирано предоставяне на ОГРДВ предимно по линия на социално-икономически статус и етническа принадлежност - Няма законово право на услугите за ОГРДВ за деца под 4 годишна възраст - От една страна различни разпоредби за системата за грижа за децата на работещи родители, от друга страна в образователната система за децата в детски групи и предучилищните класове на 2 и 3 годишна възраст. - Приватизирана система (предназначена повече за печалба отколкото за доставчици с неправителствена цел) - Инициативите за промяна обикновено идват от нивото на доставчици с нестопанска цел и на местно ниво	- По-голям тласък за интегриране на системите (някои резултати са видими) - Необходими са силна политическа воля и значителни инвестиции в обединена образователна система за малките деца, за да се преодолеят бюрократичните препятствия - ОГРДВ трябва да бъде под опеката на Министерството на образованието, културата и науката - Необходима е цялостна визия за ОГРДВ, както и разбиране на подходящата педагогика за малките деца, както и общо разбиране за това какво представлява качествено ОГРДВ и как да го измерим

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Проблеми свързани с персонала	- Оказващите грижа и учителите са теоретично подготвени, но не и за справяне с дискриминацията, изключването, структурното неравенство - Разлики в квалификациите на оказващите грижа и на учителите - Има множество предложения за обучение, но няма интерес към цялостен подход, който уважава темите на многообразието, приобщаването и социалната справедливост - Липса на разбиране за това какво означава многообразието и приобщаването; прекален фокус върху академичните постижения - Повече програми за по-големите деца и за училищата, които се фокусират върху многообразието	- Фокус върху подход, базиран на непрекъснато професионално развитие, който дава по-голяма свобода на учителите (оказващите грижа) - Подготовката трябва да се подобри – необходими са повече умения за работа с хора - Промяна в разбирането на предназначението на ОГРДВ – по-голям фокус върху социалното функциониране (изграждане на социална кохезия) и подкрепа на детското развитие

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Социални и културни проблеми	■ Прекалено голям фокус върху изучаването на език и гражданството/ Voor-en Vroegschool Educatie (VVE), структурирани програми за деца между 2 и 6 годишна възраст, които са най-заstrasени от неравнопоставено положение в образованието. „Цветната слепота“ в „толерантното“ общество	■ Използване на по-широк политически импулс (BLM, Zwarte Pete дискусия), за да накарате правителството да въведе промяна
Практически проблеми	■ Програмите за дневна грижа обикновено не са достъпни и ценово допустими ■ Няма организация или правителствена агенция, която има водеща роля в иновациите и супервизията. Иновациите и управлението на качеството се управляват от пазарните сили	■ По-добро разбиране на основните функции на ОГРДВ – повече към развитието на децата и социалните функции, а не на вкарване на жените в пазара на труда

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Други	■ Не съществува национална учебна програма за детските центрове/градини. Правителството единствено предоставя широка рамка, която трябва да се следва от доставчиците на услуги ■ Хипер многообразие и предизвикателствата свързани с това	■ Необходим е по-структуриран подход – трябва да има учебна програма и рамка за качеството, а не само педагогически цели ■ Трябва да се намерят различни входящи точки за адресиране на многообразието, както и по-цялостен подход за центровете/училищата/общността (комплексните предизвикателства изисква комплексни решения) ■ По-голяма диверсификация на работната сила

SWOT АНАЛИЗ НА ПРИОБЩАВАНЕТО НА МНОГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ НА НАЦИОНАЛНО НИВО

Силни страни:

- Готовност за промяна/достатъчна автономност на ниво Община
- Силен набор от професионалисти, академичен състав и много проучвания
- Педагогическите съветници са задължителни по закон от 1 януари 2019 г., за да помогнат за изграждането на мост между практиката и политиката или педагогическите предмети, а многообразието и приобщаването са на дневен ред, тъй като тези понятия и концепцията за качество са преплетени. Някои организации имат служители по педагогическа политика

Възможности:

- Политически импулс - Холандското общество обсъжда структурната дискриминация, как да се работи с деца за предотвратяване на расизма - дискусиите на BLM, CORONA, Zvarde Pete правят обществото по-осъзнато за предизвикателствата
- Данни показващи образователната пропаст между местните холандски деца и децата мигранти, както и корените на това от неравенството в ранна детска възраст
- Инициативи, които произтичат от нивото на доставчиците на услуги, общините и различните групи, които трябва да бъдат координирани
- Неправителствени организации предоставящи детска грижа и мотивацията им
- Зараждащи се инициативи за формиране на мрежи от доставчици на детска грижа, училища и други институции

Слаби страни:

- Фрагментиране в предоставянето на грижа и образователни услуги (детска градина, предучилищни детски групи) и училищата, което води до някакъв вид сегрегация.
- Липса на учебна програма и рамка за качество
- Професионалните умения на работната сила не са адекватни, за да се посрещнат предизвикателствата на хипер многообразието
- Прекалено тесен фокус за това какво означава многообразието (деца с увреждания и език)

Заплахи:

- Родителите не са осъзнати какво означава наличието на качество в ОГРДВ
- Пазарно задвижван частен сектор (икономическите интереси стоят над педагогическите)
- Хипер многообразие
- Нивото на националната политика е реактивно, а не проактивно – към момента нагласите към приобщаването са предимно пасивни и са свързани с насърчаване на многообразието
- Въпросите свързани с приобщаването и многообразието са имплицитни в документите

Чехия

КЛЮЧОВИ ФАКТИ

ОГРДВ за по-малките деца е разделено и се характеризира с ниски нива на участие. През 2014 г. беше въведена т.н. група за деца (*dětská skupina*), в която броят участващи деца постепенно се увеличава. Въпреки че е предназначено за деца от едногодишна възраст до началото на задължителното училище (6-годишна възраст), посещават и няколко 5-годишни деца, но преобладаващо са деца между 1 и 2 годишна възраст. Детските групи се регулират от Министерството на труда и социалните въпроси. Средата за деца под 3 -годишна възраст (*zařízení pro péči o děti do 3 let*) попада под отговорността на Министерството на промишлеността и търговията. Тази среда е изключена от обхвата на този доклад, тъй като има малко информация за нея.

Детските ясли (*mateřské školy*), които попадат под юрисдикцията на Министерството на образованието, младежта и спорта, предоставят предучилищна подготовка (ISCED 020) обикновено за деца на възраст между 3 и 6, но най-рано за 2-годишни. Това е най-често срещаната форма на ОГРДВ за деца в тази възрастова категория. Детските ясли се създават предимно от общините и други публични власти, но съществуват и частни училища.

Подготвителните класове (*přípravné třídy*) са предназначени за деца, за които има отлагане в началното образование. Те са организирани в базови училища (*základní školy*).

От 3 годишна възраст децата имат правото на място в публични ясли (*mateřské školy*). Последната година от ОГРДВ е задължителна и безплатна в държавните детски градини. При определени условия е възможно и домашно обучение

Началното образование започва на 6.

Образователните насоки от висшите органи се прилагат само за детските градини (*mateřské školy*). Насоките са задължителни.

ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ЗА ПРИОБЩАВАНЕ НА МНО- ГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Административни проблеми	■ Тежко административно натоварване ■ Липса на унифициран и ясен подход от страна на правителството	■ Да се опрости административният процес (усложненият административен процес не е характерен конкретно в образованието, а в повечето сфери/сектори в Чехия)
Проблеми свързани с персонала	■ Липса на квалифициран персонал ■ Липса на специализиран персонал (например говорни терапевти, психолози, и др.) ■ Липса на квалифицирани асистент-учители ■ Учителите са с толкова голямо работно натоварване, че нямат капацитет да участват в други дейности (като продължаващо обучение или нетуъркинг) ■ Има прекалено много деца в даден клас, което прави индивидуалния подход невъзможен	■ Това е свързано с факта, че образователната система е слабо финансирана, както и с ниския престиж на учителската професия сред обществото ■ Промяна на учебната програма на учителите – повече фокус върху работата с деца със специални образователни потребности и повече практическо обучение

Вид проблем	Предизвикателства	Какво е необходимо да се направи?
Социални и културни проблеми	- Ромската общност е системно дискриминирана - Приобщаването е противоречива тема – част от общността, както и някои родители и дори учители имат негативно отношение към темата за приобщаването - Някои видни политици активно водят кампании срещу приобщаването – това създава противоречия сред обществото - Някои предучилищни заведения (по различни причини) не искат да приемат деца със СОП, въпреки че са задължени по закон	Споделянето на успешни примери за приобщаване могат да бъдат от полза тук
Практически проблеми	- Образователната система като цяло е недостатъчно финансирана - Много училища не предоставят достъп за инвалидни колички (в някои това е технически невъзможно)	Зараждат се нови източници на финансиране, което е чудесно; въпреки това обаче правителството не разполага с цялостна схема за финансиране в образованието – единствената ясна стратегия за инвестиране на повече пари в образованието в момента е да се увеличат заплатите на учителите

SWOT АНАЛИЗ НА ПРИОБЩАВАНЕТО НА МНОГООБРАЗИЕТО В ОГРДВ НА НАЦИОНАЛНО НИВО

Силни страни:	Възможности:
■ Развита училищна инфраструктура ■ Плътна мрежа от НПО-та, фокусирани върху многообразието ■ Многообразие в педагогическите подходи	■ Подобряване на комуникацията между родители, учители и общността ■ Подкрепа за по-нататъшно образование в сферата на приобщаването
Слаби страни:	Заплахи:
■ Недостатъчно финансиране ■ Липса на системна подкрепа ■ Голям брой деца на един учител	■ Обществено недоверие към темата за приобщаването ■ Липса на финансиране за приобщаващи мерки (адаптиране на материалната база, наемане на специализиран персонал и експерти, и др.) ■ Несигурност по отношение на степента, в която законодателната реформа ще подкрепи приобщаването

ВДЪХНОВЯВАЩИ ПРАКТИКИ

БЪЛГАРИЯ

МУЛТИСЕНЗОРНА ГРАДИНА ВЪВ ФОНДАЦИЯ КАРИН ДОМ

Организираното отворено образователно пространство е възможност за развитие на всички сетива на децата и за извършване на дейности за интеграция; тя насърчава комуникацията и може да бъде създадена навсякъде – в малка площ или в по-голямо открито пространство

Целеви групи	Децата с различни нарушения в развитието, деца с типично развитие, родители, учители / обучители работещи в ОГРДВ, терапевти, ученици.
Фокус	Иновативни услуги, съоръжения и подход - свързване на децата с природата; мултисензорната градина като възможност за подпомагане на процеса на „сензорна интеграция“ и като достъпна, структурирана подкрепяща среда както за деца със специални образователни потребности, така и за деца с типично развитие; обучение на учители.
Цели	изграждане и внедряване на организирано открито образователно пространство, насочено към „сензорна интеграция“ в образованието и възпитанието на децата, в съответствие с принципите и практиката на класическата Монтесори педагогика.
Методология	В мултисензорната градина има 30 зони, маркирани с буквите на българската азбука. Децата и родителите, посещаващи центъра, имат свободен достъп до всяка от тях. По преценка на специалистите, работещи с децата в това отворено образователно пространство, могат да се провеждат както индивидуални, така и групови сесии, подкрепящи по-персонализирана работа. Извършват се и редица интеграционни дейности, в които децата със специални образователни потребности много често участват заедно с връстниците си с типично развитие.

Методология

НЯКОИ ОТ ЗОНИТЕ:

Монтесори Кръгова Зона

Върху равна част на земята се изобразява елипса, в кутия се поставят торбички, пълни с различни семена и в различни количества.

Целта е детето, с протегнати напред ръце и държащо произволно избрана торбичка, да се придвижи по очертанията на елипсата. Целта на упражнението е да се поддържа баланс и равновесие. Развиват се и се стимулират сензорните усещания, баричното и кинестетичното сетиво. Ако детето има двигателно увреждане или има затруднения да движи ръцете си настрани като държи торбички, може да бъде помолено да държи различни чанти в скута си или просто да ги докосне.

Зона за подготовка за писане

Тази зона представлява пясъчник с различни модели и пръчки за упражнения за писане. Упражняват се координация между око и ръка, сила на натиска при писане върху пясък и ориентация в пространството. За деца в колички или във вертикализатори е проектиран повдигнат модул от пясъчника, върху който може да се постави допълнителна тава с пясък и детето може да упражнява писането на елементи. Стимулират се визуалното, тактилното, баричното и стереогностичното сетиво. Възрастният организира и подкрепя заниманията на децата.

Зона Магичната къща

Стаята в къщата е тъмна и на практика е сензорна стая, която е оборудвана с различни стимули - светлини, фенери с различни размери, цветове, музика, аромати, дъски с различни видове материали за ангажиране на сетивата. В къщата винаги присъства възрастен с детето, който подкрепя сензорната стимулация. Тази зона може да служи за релаксация и успокояване след поредица от активни дейности. Къщата е достъпна за деца в колички и столове.

Методология

Зона за себеизразяване

В тази област има триножник с черни дъски и цветни тебешери. В допълнение към себеизразяването, в тази област се практикува и хватка с три пръста и способност за ориентиране в пространството, тренират се мускулите на ръката и силата на натиск при писане. Стимулира се хроматичното сетиво (възприемане на цветовете). Зоната е лесно достъпна за деца с увреждания в мобилността.

Област за слушане

Четенето на детски книги от възрастен дава възможност на децата да преразказват текста. Това е добър стимул за формиране на желание у детето да говори ясно и последователно. Зоната е добра възможност за упражняване на уменията за слушане в шумна среда и за развиване на търпение. Зоната е достъпна за деца с двигателни нарушения.

Вкусова геометрична зона

Градина с повдигнати саксии във формата на правоъгълник, триъгълник и кръг. С помощта на възрастен децата засаждат и се грижат за зеленчуците в градината. Тук те се учат да отглеждат екологично чиста храна и могат да изпълняват любимите си дейности – да се движат, да докосват, откриват, наблюдават и изследват, да изучават различните цветове, форми и вкусове, да се грижат, да общуват и да изживяват. Децата се учат на грижа и търпение, отговорност и добро социално поведение. Полагат се основите на здравословното хранене и екологичния начин на мислене и се заздравяват. Развива се тактилната чувствителност. Този стимул е полезен както за хора с нарушения в зрението, така и за деца, които се запознават с природата.

Театрална зона

Тази област представлява отделено пространство на открито със сцена и седящи места за зрителите. Тук децата стават актьори. Подкрепя се развитието на говорната реч на децата чрез участие на децата в пресъздаване на приказни сюжети и чрез диалогични игри.

Въздействие

Около 300 деца се възползват от услугите годишно. Могат да се наблюдават следните резултати свързани с адресиране на сензорните нужди на децата:

- При децата „нуждата“ от себе-стимулиране и самонараняване намалява; подобрява се качеството на поддържане на внимание и се създава желание за участие в дейностите и в учебния процес; постига се самостоятелност във функционалните дейности; стимулира се спонтанно проявление на нови умения и способности; подобряват се социалните взаимодействия и комуникация; намалява се нивото на страх и тревожност; създава се устойчивост в умението за справяне с разсейващи фактори и адаптиране към промените; създават се условия за спонтанно изразяване на емоциите – радост, забавление.
- Родителите и възрастните работещи с деца помагат да се разберат по-добре поведението и потребностите на децата, да се намали тревожността и стреса, и да се развива търпението.

Заклучение

Екипът периодично подобрява квалификациите си чрез вътрешни и външни обучения и споделя опита си с учителите, учениците и специалистите работещи в ОГРДВ и предлагащи социални и специализирани услуги.

Контакт

Карин дом, София, България
Уебсайт: <https://karindom.org/>
Лице за контакт: Светла Тодорова, Педагог
имейл: stodorova@karindom.org

НАЦИОНАЛЕН ПРОЕКТ ЗА АКТИВНО ПРИОБЩАВАНЕ В ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г. Приоритетна ос 3: „Образование сред активното социално приобщаване“

Целеви групи	Деца от уязвими групи, родители, учители.
Фокус	Проектът има за цел да разшири достъпа до предучилищно образование за деца от уязвими групи и живеещи в бедност с разбирането, че предучилищното образование е важен период в живота на детето, в който се формира положително отношение към училището и се създава мотивация за учене.
Цели	Основната цел на проекта е ранно приобщаване и образователно приобщаване на деца от уязвимите групи в предучилищното образование, подкрепа за това да имат достъп до качествено образование, интеграция и успешна професионална, социална и лична реализация.
Методология	Проектът предвижда набор от мерки – предоставяне на допълнително обучение на български език за деца, чийто майчин език е различен, като ефективна мярка за социално приобщаване сред връстниците; плащане на такси за посещение на целодневна детска градина като начин да се преодолеят икономическите бариери за приобщаването и да се премахне една от най-значимите причини за неучастие в предучилищното образование; мотивиране на родителите, за да има активно сътрудничество между семейството и детската градина. Проектът се реализира от Министерството на образованието и науката, в партньорство с Център за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства.

Въздействие

Към момента:

- общо 18,545 деца са включени в допълнително обучение по български език и 2,868 учители провеждат дейностите по това обучение като лидери на формираните групи.
- 207 педагогически специалисти са наети на работа в детските градини, това включва говорни терапевти, психолози и ресурсни учители, както и 514 непедагогически специалисти – медиатори по образованието, асистент възпитатели, асистент учители и социални работници в образованието.
- 1640 учители са завършили 32-часов обучителен курс за провеждане на скрининг тест на деца на 3 годишна възраст, който е ключово условие за ранна диагностика на затруднения в ученето и нуждата от лична подкрепа в развитието.

Заклучение

Изпълнението на дейностите по проекта е в отговор на установените предизвикателства пред приобщаването и включването в системата на предучилищно образование. Проектът все още е в процес на изпълнение и все още не е възможно да се оцени въздействието.

Контакт

Ministry of Education and Science, България

Уебсайт: mon.bg

Лице за контакт: Vania Georgieva, Vice-manager of the project

имейл: v.stoianova@mon.bg

ИНТЕГРАЦИЯ НА ДЕЦА ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД

Подкрепа и интегриране на деца от ромски произход чрез иновативни инструменти, подходи и грижа.

Целеви групи	Деца и родители от ромски произход
Фокус	Интегриране на ромските деца в обществото. Подпомагане на родителите при отглеждане на децата им. Включване на персонала в обучителни кампании за работа с деца от уязвими групи. Използване на иновативни инструменти, подходи и грижа за децата и родителите.
Цели	Подкрепа за интеграцията на деца от уязвими групи в обществото. Работата с родителите и работата на терен се осъществяват с помощта на образователен медиатор.
Методология	Услугата се прилага локално в община Стара Загора в красивия район на Средна гора, където се предлагат санаторни грижи на деца в нужда.
Въздействие	Капацитетът е 150 деца, понастоящем се работи със 100 деца. Всяко дете получава специализирана грижа, провеждат се индивидуални срещи с родителите и при необходимост се предоставя помощ от страна на социалните институции.
Заклучение	Основните преимущества на многообразието и приобщаването за организацията са: ■ Висок професионализъм на екипа от специалисти работещи в детската градина. ■ Участие в проекти за приобщаване на деца от уязвимите групи. ■ Индивидуален подход към всяко семейство. ■ Предоставяне на насоки за подобряване на качеството на живот и интегриране на семействата в обществото. Ключът за успех е любовта към професията и приемане на различните слоеве на обществото.

Контакт

Детска градина „Горски кът“, село Старозагорски бани,
България

Уебсайт: <https://dg16sz.com/>

Лице за контакт: Мария Господинова, директор
имейл: sdg16sz@abv.bg

ПРИБОЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ И ГРИЖА В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ ЗА ДЕЦА СЪС СПЕЦИАЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Приобщаващо образование и възпитание на деца със СО.

Целеви групи	Деца със специални образователни потребности.
Фокус	Приобщаващи услуги и среда.
Цели	Подкрепа на интегрираното образование и възпитание на деца със специални образователни потребности.
Методология	Инициативата е на самата детска градина и се осъществява съвместно с Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование. Материалната база е оборудвана да посрещне предизвикателствата, пред които са изправени. Осигурени са ресурсна стая и стая за арт терапия, пространството на групата е оборудвано с кът с къща, където децата, които желаят, могат да бъдат сами, има библиотека в куфар, художествени материали за занимания. В условията на Ковид, се осигурява онлайн достъп до услугата, като така не се застрашава здравето на участниците в екипа по оказване на подкрепа. Екипът по подкрепа се среща онлайн. Детето е с родителите си в защитена среда.
Въздействие	През всяка учебна година има различен брой участници. В градината има деца със СОП и деца от уязвимите групи.
Заклучение	основните фактори за успех са: добре обучен екип, добро взаимодействие с професионалисти и родители, предоставяне на оптимална среда за развитие.
Контакт	ДГ №33 „Люляк“, Стара Загора, България Лице за контакт: Лиляна Георгиева, директор имейл: cdg33sz@abv.bg

НАСЪРЧАВАНЕ НА ДОСТЪПА ЧРЕЗ ПРЕМАХВАНЕ НА ТАКСИТЕ

Застъпничество за общински стимули за уязвими семейства.

Целеви групи	Деца от уязвими групи, деца от ромски произход.
Фокус	Такси за детски градини и финансови стимули за деца и семейства в нужда.

Цели

Крайна дългосрочна цел – устойчива стратегия на ниво ОП на ЕС и на национално и общинско ниво за премахване на финансовите бариери пред ранното образование и грижи за деца от уязвими социални групи в България, като преобладаващото внимание е обърнато към ромското население. Конкретни цели на проекта:

- Увеличаване на финансирането от националния бюджет за премахване на финансовите бариери за образование в ранна детска възраст с 25 млн. лв. годишно до 2019 г., което създава възможност за премахване на необходимостта от съфинансиране на образованието в ранна детска възраст за деца между 2 и 6 години.
- Убеждаване на 3 общини в България със значително ромско население да използват собствените си ресурси за образование в ранна детска възраст, за да премахнат финансовата бариера чрез намаляване на финансовото участие на родителите с 25%.
- Изграждане на умения и знания у родители от бедни общности, които да им помогнат да защитят своите приоритети и нужди пред местните власти.
- Изграждане на умения и знания за застъпничество сред членовете на мрежата за промени в политиките за социално приобщаване на национално и общинско ниво.

Методология

Прилага се от Асоциацията на света без граници в качеството ѝ на избран представител на неформалната мрежа „Готови за училище“ заедно със 17 други неправителствени организации.

Въздействие

Благодарение отчасти на застъпническите усилия за проекта, таксите за детските градини са включени като допустима дейност в нова процедура за финансиране по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“. В края на октомври 2018 г. безвъзмездната помощ на ЕИП стартира програмата „Местно развитие, намаляване на бедността и засилено участие на уязвимите групи“. Таксите за детски градини са допустими разходи по тази програма и 16 милиона лева са заделени за подкрепа на интегрирани мерки за подобряване на достъпа до образование, здравеопазване и социални услуги за деца от ромски произход.

Предизвикателства пред реализацията

- Липсата на достатъчно места в детските градини в големите градове;
- Все още липсва формална, ясно заявена подкрепа от страна на Министерството на финансите за премахване на таксите за всички деца или дори само за деца на 5-6 годишна възраст;
- Критериите за финансиране могат да изключат някои населени места и най-бедните деца да останат извън обхвата на програмата.

Контакт

Свят без граници, Стара Загора, България
 Уебсайт: <https://www.sviatbezgranici.org/>
 Лице за контакт: Ганчо Илиев, Председател на Управителния съвет
 имейл: veselrom@abv.bg

МОДЕЛ НА ПРЕДУЧИЛИЩНА ИНТЕГРАЦИЯ НА ДЕЦА СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Модел на предучилищна интеграция на деца със специални образователни потребности.

Целеви групи	Деца със специални образователни потребности.
Фокус	Създаване на работещ модел за интегриране на децата със специални образователни потребности в общите групи в детската градина.
Методология	През 2006 г. в детската градина беше създадена специална група за адаптация, мотивация и социализиране на децата със СОП, а през 2009 г. беше създадена втора специална група за интегриране на деца със СОП стъпвайки на идеята на диагностичния екип на детската градина. Това е модел на образователно интегриране /базиран на проба и грешка/ създаден от специалисти и възпитатели. Този модел обаче е създаден по линия на лична инициатива на педагогическия персонал в градината, а не е официално регламентиран. Това е апотеозът на техните усилия да направят по-смислена работата на педагозите и опита на децата в детската градина. С тези постижения те предоставят възможност на всички деца със СОП, които минават през детската градина да бъдат едно от децата, които ще бъдат отгледани, образовани, обучени и третирани по начин, който ги кара да се чувстват значими, обичани и обгрижени, за да могат да изживеят щастливо детство. Те ги подкрепят ежечасово и ежедневно с грижа, предоставяйки съвет на родителите и споделяйки в специални затворени групи своите постижения и силни страни с родителите. Те са се превърнали в голямо семейство, в което всеки помага на другите според своите умения и възможности, а педагогическите специалисти стимулират, помагат и подкрепят със съвети при належащи проблеми, както и с позитивна оценка на добрите постижения с децата.
Контакт	Детска градина №59 „Елхица“, София Уебсайт: http://www.odz59.com/ Лице за контакт: Виолета Коцева, директор имейл: odz59@abv.bg

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

МІТЕУ (МЪЖЕТЕ В РАННИТЕ ГОДИНИ)

МІТЕУ (Мъжете в ранните години) е национална мрежа и кампания, финансирана от Министерството на образованието и разработена от Института за бащинство, за да привлече повече мъже в ОГРДВ и да ги подкрепи след като бъдат наети. МІТЕУ е лидер в насърчаване на равенство между половете в ОГРДВ във Великобритания. Ръководният екип се състои от организации за застъпничество на половете и образователни организации, а ресурсите са одобрени от множество групи.

Целеви групи	Мъже, които искат да работят в ОГРДВ, лидери и служители в ОГРДВ, ЧР.
Фокус	Подобряване на представителството на мъжете в ОГРДВ.

Цели	Уебсайта на МІТЕУ и ресурсите бяха създадени през 2019 г. Институтът по бащинство се фокусира върху проблемите на мъжете в ОГРДВ през последните 20 години. След изнасянето на проект фокусиран върху засилване на участието на мъжете в ОГРДВ в Лондон, ключовите открития от проекта показаха нуждата от национална кампания за създаване на пространство за мъжете в сектора, за да се чувстват мотивирани, комфортно с избора си на кариера и добре дошли. Основната цел и визия на МІТЕУ е да създаде „полово-смесена работна сила, в която високо образовани и възнаградени преподаватели предоставят образование по полово-гъвкав начин, което е от най-добро качество и съобразено с чувствителните от половова гледна точка теми в образованието и грижата в ранна детска възраст“. Това бе постигнато чрез разработване на ресурси, които да подкрепят организациите занимаващи се с ОГРДВ, така че да могат да привлекат мъже в сектора, както и чрез постигане на разбиране за това колко важно е да съществува и да се създаде полово-миксирана работна сила.
-------------	--

Методология	Кампанията е създала информация и ресурси въз основа на най-добрите практики и данни, по ясен и обмислен начин с обосновка, фокусирана върху представителството. Беше проведена и конференция през 2019 г. Интернет страницата включва информация, казуси, табло за работните възможности за мъже и информация и обучение за работодатели.
Въздействие	50 лица и организации досега са се подписали за Хартата и прогнозите предполагат, че това представлява около 1000 ОГРДВ учреждения във Великобритания. MITEY ще проведе проучване за това как Хартата се прилага във всяка една от тези организации. Още 500 души са получили достъп до онлайн ресурсите и са включени в базата данни с имейли на MITEY. През 2019 г., беше проведена национална конференция в Лондон с 140 делегата и 13 лектора. Беше предоставена и възможност за сътрудничество с Gender Action – програма предоставяща подкрепа за развитието на цялостен училищен подход за борба с половите стереотипи. Нагласите към мъжете в ОГРДВ са се подобрили, а тези, които работят в сектора са много по-осъзнали за това колко важно е да се насърчава половата равнопоставеност. В резултат на MITEY, в Манчестър беше финансиран пилотен проект, който ще помогне за преодоляване на бариерите в ОГРДВ като подкрепи 12 стажанти мъже, в обучението им Kids Planet Day Nurseries - третият по големина частен доставчик на детски ясли в Обединеното кралство.
Контакт	Fatherhood Institute/MITEY, Обединеното кралство Уебсайт: https://miteyuk.org/ Лице за контакт: Jeremy Davies имейл: J.Davies@fatherhoodinstitute.org

УЧИЛИЩА ЗАЧИТАЩИ ПРАВАТА НА ДЕЦАТА

Награда за Училища зачитащи правата на децата (UNICEF Обединеното кралство) работи с доставчици на ОГРДВ за създаване на безопасни и вдъхновяващи места за учене, в които има уважение към децата, талантите им се подхранват и те могат да процъфтяват.

Целеви групи	Деца, учители, лидери в ОГРДВ.
Фокус	Специални разпоредби за подобряване на равенството в многообразието в ОГРДВ - кампании, стартирани иновативни услуги/инструменти, дизайн на курсове, мерки за подобряване на предоставянето на услуги.

Цели	Тази програма е стартирала през 2006 г. и награждава доставчиците на образователни услуги, включително тези в ОГРДВ, които припознават правата на децата и насърчават осъзнатост за тези права в преподавателите и оказващите грижа. Доставчиците на ОГРДВ трябва да работят в посока на прилагане на тези права в ежедневната си практика, за да предоставят на децата най-добра възможност да водят щастлив и здравословен живот и да станат отговорни и активни граждани.
Методология	Конвенцията на ООН за правата на децата (UNCRC) се използва като отправна точка за отличаване и награждаване на онези доставчици на образователни услуги, които прилагат правата на децата на практика. От гледна точка на адаптиране на тази стратегия за сектора на ОГРДВ се поставя по-голяма тежест върху разбирането на Конвенцията от страна на възрастните, а децата да могат да говорят за различни неща по начин, който е съобразен с възрастта. Например, „имам правото да съм в безопасност, имам правото да уча, правото да играя, правото на име“ и т.н. Оценителите на наградата наблюдават служителите в ОГРДВ как взаимодействат с малките деца в оказването на грижа и също така правят преглед на планирането на урока.

Методология	Доставчиците на образователни услуги биват акредитирани с бронзова, сребърна или златна награда, на база на степента в която UNCRC се прилага в предоставянето на образователните услуги. Преподавателите работят, за да въведат подобрения с течение на времето и след като получат наградата, тя е валидна за три години, след това центърът трябва да бъде акредитиран отново.
Въздействие	Към 2021 г. над 1,6 милиона деца в Обединеното кралство посещават едно от акредитираните училища, които зачитат правата на децата и близо 5000 училища в Обединеното кралство работят за постигане на акредитация чрез различни степени – от бронзова награда до златна. Наградата дава възможност на лидерите на ОГРДВ да гарантират, че създават среда, в която правата на всеки се зачитат, независимо от първоначално възприетите различия.
Заклучение	Децата са по-щастливи, по-здрави, чувстват се в по-голяма безопасност, имат по-добри взаимоотношения и са по-активни когато се уважават правата им. Доставчиците на ОГРДВ използват подход на учене, който поставя детето в центъра на учебния процес. UNCRC се фокусира върху това да постави децата на първо място и да може да види нещата от перспективата на детето. Следователно доставчиците на ОГРДВ са в добра позиция да могат да оказват влияние на децата, които посещават техните центрове и да ги насърчат да проявяват разбиране и уважение към правата един на друг.
Контакт	Училища зачитащи правата на децата (UNICEF UK), Лондон, Обединеното кралство Уебсайт: https://www.unicef.org.uk/rights-respecting-schools/the-rrsa/ Лице за контакт: Frances Bestley, Програмен директор имейл: francesb@unicef.org.uk

Schools OUT UK

Schools Out UK, работещ заедно с Proud Trust, е създал поредица от учебни планове, които въвеждат теми за ЛГБТК по подходящ за възрастта начин, за деца посещаващи ОГРДВ.

Целеви групи	Деца; родители; учители/обучители; лидери в ОГРДВ.
Фокус	Обучение на персонала, специални разпоредби за подобряване на равенството в многообразието в ОГРДВ - кампании, пускане на иновативни услуги/инструменти, дизайн на курсове, мерки за подобряване на предоставянето на услуги.

Цели	Schools Out UK работи в посока постигане на равенство, безопасност и видимост за всички лесбийки, гейове, бисексуални и транс хора от 1974 г. насам. Понастоящем няма други организации във Великобритания, които да подкрепят тази широка и разнообразна общност за постигане на такава всеобхватна, но същевременно проста ключова цел.
Методология	Бяха създадени ресурси за класната стая, които позволяват на доставчиците на ОГРДВ услуги лесно да интегрират темите свързани с многообразието в ежедневната си работа. Например, един план на урока привидно се фокусира върху цветовете, но по-важното е, че действа като основа за разчупване на половите стереотипи, например синият цвят – за момчетата, а розовият – за момичетата. Друг план на урока запознава малките деца с различните видове семейства и семейни структури. Този ресурс също цели да разгледа стереотипите и погрешните схващания, но също така се бори с дискриминацията и насърчава приемане и разбиране на различните семейства независимо от тяхната култура или вявания, сексуална ориентация, родители от един и същи пол, раса, приемно семейство/осиновители, и т.н.

Въздействие	Schools OUT UK участва в проучване, дебат и разработване на учебна програма свързвана с темите за ЛГБТК. Те работят с Министерството на образованието, OFSTED, Комисията за равенство и права на човека, местните власти и академии, преподавателски и други профсъюзи и всички други заинтересовани страни в образователната система. Посочените тук ресурси за класната стая имат голяма платформа и потенциал за трансформиране на изискванията за ОГРДВ в Обединеното кралство.
Заклучение	Тези учебни планове насърчават доставчиците на ОГРДВ да преосмислят съществуващите методи от гледна точка на равенството и многообразието в практиката им. Сю Сандърс, Председател на Schools Out UK и основател на LGBTQ History Month, измисля термина 'usualising' „тъй като [мейнстрийм] концепцията за нормално и нормализиращо е крайно проблематична. 'Нормален' обикновено означава бял, хетеросексуален, дееспособен, и т.н. Учебните планове включени в уебсайта с ресурси за час са 'usualising' (нормализиращи), тоест безпроблемно включващи ЛГБТК теми в нещо друго, което се разглежда в момента".
Контакт	Schools OUT UK, Лондон, Обединеното кралство Уебсайт: http://www.schools-out.org.uk/ Лице за контакт: Сю Сандърс - Председател имейл: chairs@schools-out.org.uk

ИТАЛИЯ

СОЦИАЛЕН КЛУБ „PRIMA INFANZIA“ (РАННО ДЕТСТВО)

„Не търсим услуги, а възможности за всички деца“ (цитат от F.V.)

Целеви групи	Уязвими домакинства с 0-6 годишни деца, изключени от училищно и социално подпомагане и сами жени без семейни мрежи, жертви на насилие, трафик, живеещи в заселени сгради и мигранти.
Фокус	Неформални пътища за образование на деца между 0-6 годишна възраст, с помощта на които да се преодолее социалната и икономическа беднота в уязвимите домакинства, с активното участие на майките, и подкрепа за получаване на достъп до формална форма на образование.

Цели	Проектът е финансиран от социалното предприятие CON I BAMBINI и пуснат в действие през 2018 г.. В момента се управлява от частно-публично партньорство (университети, социално-икономически организации, държавни училища и др.). Целта е да се преодолее образователната, социална и икономическа бедност на уязвимите домакинства с деца на възраст между 0-6 г., изключени от училищно и социално подпомагане. Интервенцията също така има за цел да подкрепи майките, за да улесни тяхното включване в социален и работен контекст и да им предложи възможности за обучение. Освен това ще бъдат предложени пространства за детска игра и образователни, спортни и културни дейности.
Методология	Инициативата се намира в квартал Ескилино в Рим. Като част от проекта бяха създадени: Клуб за деца на възраст 0-6 години; психо-педагогически екип, насочен към активизиране на пътищата за самоовластяване на майките; социална театрална компания; път за ученическо приобщаване за децата. И накрая, за децата на възраст 3-6 години се предлага курс за развитие на социалните умения адаптиране в предучилищна и след училищна възраст.

Основни предизвикателства	Образователно невежество и невежество от страна на родителите по отношение на правата на децата; бюрокрация; дигитално разделение (например по време на процеса на регистриране за достъп до обществените образователни услуги).
Въздействие	Потребителите на тази интервенция, към днешна дата, са около 180 непълнолетни (0-6 години) и 105 жени, предимно сами жени, без семейна мрежа, жертви на насилие, жители на заселени сгради и мигранти. На един от партньорите по проекта е възложена отговорността да проследява въздействието на проекта.
Заключение	Предложение: активиране на процесите на благосъстояние в общността, включващи формални и неформални участници и заинтересовани страни, включително родители, при определяне и изпълнение на дейностите.
Контакт	Associazione "Genitori Scuola Di Donato", Рим, Италия Уебсайт: http://www.genitorididonato.it/ , https://www.facebook.com/primainfanziasocialclub/ and https://percorsiconibambini.it/primainfanziasc/scheda-progetto/ Лице за контакт: Francesca Valenza, Президент имейл: valenza.francesca@gmail.com ; primainfanziasc@gmail.com

ПРОЕКТ S.P.E.R.A. – ОТВОРЕНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ И РАЗВЛЕКАТЕЛНИ ПРОСТРАНСТВА

Целта на SPERA е да посрещне нуждата от помощ на семейства, които живеят в уязвими области, които демонстрират видни затруднения да осигурят адекватна грижа за психо-афективното развитие на малките деца.

Целеви групи	Директни бенефициенти: деца на възраст от 0-6, които живеят в уязвим контекст на областта Campania - Mercato San Severino (Sa), Ponticelli (Na), Forcella (Na) и Scampia (Na). Непреки бенефициенти: възрастни и общността; интервенциите са насочени също така към овластяване на родителите и неформалните мрежи около тях.
Фокус	Насърчаване на възможностите за развитие на умения у родителите и психо-афективното благосъстояние на децата.
Цели	Проектът е резултат от подход и образователни стратегии, споделени между няколко субекта от трети сектор, ориентирани да действат по широко разпространен начин и по логика на по -голяма близост до гражданите. Проектът цели да посрещне нуждите на онези семейства, които живеят в уязвими места, демонстрират ясно затруднение да осигурят адекватна грижа за психо-афективното развитие на малките деца, тъй като им липсват родителски инструменти и поради труден достъп до услуги.
Методология	Проектът се осъществява на регионално ниво и включва 4 различни реалности и 2 различни провинции (Неапол и Салерно). Той предлага 3 макро типа услуги, благодарение на сътрудничеството между частни социални звена и институции (по-специално училища, затвори, енории): 1. Подкрепа за родителите чрез предоставяне на пространства за споделяне и обучение (формални и неформални), които поощряват хармоничното развитие на детето;

Методология	2. Различни пространства за обучение и забавление и предоставяне на преживявания в природата, които да бъдат изживени с родителите/възрастните; 3. Интервенциите са базирани на логиката на обществената грижа, в която се насърчават приятелски и обществени инициативи.
Въздействие	Този проект е все още активен днес и използва – карти за проследяване на дейностите, с които се записват вида дейност и броя участници; въпросници за оценка. Създадено е видео представящо проекта през опита на операторите и родителите, също така е създадена оперативна тетрадка с обобщение на качествените и количествени данни от проекта.
Заклучение	С оглед на поемане на глобална отговорност за семействата и техните деца, се насърчават форми на участие, чрез които да се създаде споделена идентичност и отговорности, да се заздравят взаимоотношенията и да се оползотвори социалния капитал, присъщ на мрежата.
Контакт	Istituto Suore delle Poverelle, Неапол, Италия Уебсайт: https://percorsiconibambini.it/spera/ Лице за контакт: Mariapaola Ramaglia, Мениджър комуникации имейл: spera@istitutopalazzolo.it

ARTLUDIK

Практически дейности за достъп до предучилищно обучение.

Целеви групи	Деца от 3 до 10 годишна възраст.
Фокус	Създаване на услуги, чрез които да се насърчи социалното приобщаване и достъп до услугите по ОГРДВ за всички деца чрез игрови методологии.
Цели	Artludik е Асоциация за социално насърчаване, създадена преди около 3 години от професионалисти и художници от ОГРДВ, специализиращи в работа с деца с увреждания. Целта на основателите беше и продължава да бъде да доближава децата до света на изкуството и културата чрез четене на истории, развиване на ръчни умения и сензорни експерименти с материали. За тях е ежедневна практика да посрещат нуждите на всички деца.
Методология	Асоциацията организира творчески, неформални образователни работилници за деца. Аудиторията са деца от квартала, но бъдещата цел е да се работи все повече със самите училища. Ключов ресурс е децата да учат чрез игра като така се преодоляват всякакви културни или психо-физически бариери. Инструментариумът включва: ръчни умения и Монтесори подход, активна педагогика, педагогическият модел „Reggio-Emilia“. Основните предизвикателства са: справяне с извънредното положение породено от Covid-19 и прилагане на различен педагогически подход в държавното училище, който е синтез от различния опит на територията и извън нея.
Въздействие	По отношение на участието на училищата, все още няма забележими резултати; има участие в няколко национални търгове, някои от които са спечелени. Facebook страницата на Асоциацията е доста активна https://www.facebook.com/ArtLudik

Заключение

Задължително е да има повече нетуъркинг между сходно-мислещи организации, тъй като това би помогнало на израстването на Асоциацията!

Контакт

ARTLUDIK, Рим, Италия

Уебсайт: <https://artludik.altervista.org/?fbclid=IwAR2t6u3Km2qzAk3g0gEn4jC5eQXdht2cSbc8NoSjNG5libApEbPkxDmtEZI>

Лице за контакт: Cristiana Bolognesi, Съосновател
имейл: artludiklab@gmail.com

LIBELÀ

LIBELA е начин на съществуване – изживяваме 360°приобщаване чрез арт терапия, което само по себе си е трансверсално и допринася за създаването на онова, което наричаме „социална утроба“ (цитат от F.C.).

Целеви групи	Деца от 0-5 годишна възраст и родители; създаване на пътеки, които предоставят пространство за взаимоотношения.
Фокус	Професионално и организационно подобрене при управление на уврежданията; услуги за насърчаване на социалното приобщаване и достъпност до услугите на ОГРДВ.
Цели	LIBELA е сдружение, чиято цел е да насърчава интегрирането на различията като основна ценност, в която многообразието се превръща в ценност за себе си и за другите. Това е организация, която има за цел да подобри и признае личните и общностните ресурси.
Методология	Арт терапията е свързана с музикотерапия, танцови движения и всички видове изкуство, които са инструмент/средство, а не краен резултат. Фокусът понастоящем е локално-регионален и сдружението предлага курсове, съобразени със социалните услуги и отделите за социална политика. Важна е интеграцията между общността на децата с увреждания и дееспособните деца. Ресурсите са: отдаденост и грижа за другите, както и внимание в ежедневието, създаване на мрежи и изграждане на взаимоотношения с други реалности за подобряване на териториалната сила с публично-частни партньорства.
Въздействие	определят се точните форми на мониторинг, общо увеличение в заявката за участие. На ниво качество – нови синергии и нови посоки и перспективи. Отзиви от участници чрез директна обратна връзка от родителите.

Заключение

Препоръката към другите организации със сходен начин на мислене е да бъдат отворени към новите методологии, които трябва да бъдат инструмент а не краен резултат, както и да се предостави пространство за хибридните форми на експериментиране.

Контакт

Libelà APS, Рим, Италия
Уебсайт: <http://www.libela.it/>
Лице за контакт: Fabiana Colajorni, съосновател на Libelà
имейл: info@libela.it

ASSOCIAZIONE GENITORI SCUOLA "DI DONATO"

„Асоциацията е межкултурна; не е свързана просто с приобщаване, а с истинско интегриране на всички деца и техните семейства. Ние живеем с богатството дадено ни от многообразието, благодарение също така на активната роля на родителите в планирането на образованието.“ (цитат от M.Z.)

Целеви групи	■ 0-3 ясла ■ 3-6 начално училище, вътрешно за Института Маннин
Фокус	Професионално развитие, услуги за насърчаване на социалното приобщаване и достъп до услугите на ОГРДВ – всички курсове са почти безплатни през целия ден. Платените курсове предвиждат и някои безплатни записи.
Цели	Сдружението е основано преди 17 години, когато прогресивният ръководител на училището, професор Бруно Како, събира родителите, за да поправят мазето на училището. От този миг се ражда сдружението, в което днес членуват 300 души и все още е базирано в сутерена на „Istituto Comprensivo Manin“. Целта е да се възстановят и реновират общите пространства, въвлечайки в процеса децата и техните семейства, като по този начин се осигурява терен с пространства и помещения, който работи до 22:00ч. Този терен е защитено и приветстващо пространство.
Методология	За деца на 3 годишна възраст и нагоре се организират също така танци, курсове за развитие на моториката, хорово пеене. Активностите се провеждат на локално ниво (квартал), а има и бенефициенти от други училища. Семейства от цял Рим идват да посещават курсовете (например нигерийци, филипинци, бенгалци). Съществува възможност за престой и игра в двора и залата за игра, където има специализирани оператори. В съботите се провежда популярен курс по арабски език за семейства от арабската общност, които искат да учат италиански език, докато децата им учат арабски. Въпреки това, този курс е отворен за цялата област.

Въздействие	в момента има регистрирани 300 семейства; курсовете включват около 500 души годишно.
Заклучение	Предложението към други сходни организации е да се даде по-голям приоритет на общите пространства, да са по-налични на съответните терени и да има достатъчно обзавеждане. Ключов фактор е да се подсигури обучение и повишаване на квалификацията на служителите, които са ангажирани с дейностите.
Контакт	ASSOCIAZIONE GENITORI SCUOLA DI DONATO, Рим, Италия Уебсайт: www.genitorididonato.it Лице за контакт: Maura Zacchi

BAMBINI: DALLA PERIFERIA AL CENTRO

„Инициативата създава мрежа между семействата, образователната общност и територията, в полза на деца между 0-6 годишна възраст, с подкрепата на стабилно партньорство между публичния и частния сектор.“ (Sara Funaro - Съветник на община Флоренция (Регион Тоскана, Италия) и член на образователната комисия, образователните политики и училищната сграда на ANCI - Национална асоциация на италианските общини).

Целеви групи	Уязвими деца от 0-6 годишна възраст и техните семейства, в частност самотни родители.
Фокус	Засилване на достъпа до услугите на ОГРДВ за уязвими деца и техните семейства; професионално развитие на персонала по ОГРДВ; предоставяне на висококачествени услуги; обществено благосъстояние.
Цели	Финансиран от социалното предприятие „Con I Bambini“ и реализиран от публично-частно партньорство, проектът има за цел да създаде и укрепи родовите взаимоотношения чрез насърчаване на съюз между семействата и територията, считан за основата за изграждане на истинска образователна общност.
Методология	Проектът включва изпълнението на 10 различни дейности, предназначени да: подкрепят майчинството и родителството; да активират експериментални услуги, с помощта на които да се осигури по-добър достъп до образователните услуги; да се подобрят образователните услуги чрез повишаване на квалификацията и уменията на преподавателите, чрез експериментални образователни курсове; да се ангажират семействата (не само като им се предложат експериментални услуги и осъзнатост за благосъстоянието, но също така като им се предложат възможности за събиране и социализиране).

Въздействие	Проектът включва 67 ОГРДВ обекта (30 за деца на възраст 0-3 г. и 37 за деца на 3-6 г.) в 20 малки, средни и големи градове разпръснати в 8 различни региона в Италия. В тези ОГРДВ обекти бяха предложени 10 различни услуги, с идеята да се предостави възможност за таргетиране и иновативни интервенции, които да достигнат до 1,500 деца, 380 родители (предимно майки) и територията.
Заклучение	Добавената стойност на инициативата се изразява в публично-частното партньорство и участието на разнообразна група от териториални участници (от семейства до частни звена и публични органи). Също така стабилният и последващ мониторинг на ефективността на инициативата и нейната приложимост дават възможност за калибриране, засилване и разширяване на въздействието на предлагани услуги, което от своя страна предоставя солидна основа устойчивост и развиване на по-голям мащаб във времето. В частност, консорциумът в момента търси допълнително финансиране, с помощта на което да поддържа дейностите на пространството „Neo-Mamme“ (нови майки).
Контакт	Con.Opera Social Coop, Флоренция, Италия Уебсайт: https://percorsiconibambini.it/bambinialcentro/scheda-progetto/ Лице за контакт: Alfonso Dell'Orso, Мениджър проекти имейл: bambinidallaperiferiaalcentro@conopera.it

СЛОВАКИЯ

TOY FOR INCLUSION

Центровете за игра „Toy for Inclusion“ представляват добре оборудвани пространства, които предоставят безопасна среда за децата да играят и да учат, а за техните родители да социализират и да учат повече за теми, които са актуални, като по този начин родителите изграждат доверие в институционалната среда.

Целеви групи	Деца от ромски произход (0-8), техните родители, специалисти работещи с деца от ромски произход.
Фокус	Проектът насърчава активното участие на ромската и не-ромската общности чрез развиването на ОГРДВ центрове за игра, които предоставят достъп до качествена неформална ОГРДВ услуга.

Цели	Инициативата се стреми да подобри отзивчивостта и отчетността на местните власти по отношение на маргинализираните ромски общности; да изгради капацитета на местните власти, а представителите на ромската общност да развият и приложат приобщаващи политики и публични услуги; да се заздравят ромските семейства като се подкрепят ромските родители в усилията им да отгледат децата си в безопасна и грижовна семейна среда. Инициативата предоставя на родителите информация, социални умения и знания за ранното детско развитие, както и ефективни родителски техники, помага да се подобри комуникацията и разбирателството между родители и деца и насърчава позитивна родителска нагласа към образованието. Инициативата цели да увеличи записванията на ромски деца в детските градини, да подобри взаимната толерантност между ромските и не-ромските родители, да разшири обхвата на образователните материали за деца от маргинализираните ромски общности, да изгради доверие между всички заинтересовани страни, да научи децата как да прекарват времето си смислено, да помогне на родителите от ромски произход да подготвят децата си за училище, и да подобри социалните умения на ромските деца и техните резултати, поведение и присъствие в училище.
-------------	--

Методология	Проектът използва картографиране на заинтересовани страни, анализ на нуждите и потребности на локално ниво, формиране на местни Екипи за действие, обучение на обучители, обучение на практики, въвеждане на неформални образователни дейности, базирани в общността, и програма за посещение у дома, всички тези инициативи реализирани от 4-те съществуващи Центъра за игра.
Въздействие	200 ромски деца и 80 семейства; 100 неромски деца и 60 семейства; 10 обучители по ОГРДВ; 80 възпитатели; ОГРДВ практики; доброволци.
Заклучение	Проектът помогна да се създадат по-добри условия на учене и развитие в приобщаваща и приветстваща ОГРДВ среда и да се улесни по-доброто сътрудничество между семействата и общностите. Проектът спомогна за намаляване на сегрегацията на ромите; помогна заинтересовани страни на местно и национално ниво да придобият знания, разбиране и умения, с цел подобряване на социалното сближаване и борба със сегрегацията; доведе до засилване на участието на родителите и поколенията чрез съвместни дейности между ромските и не-ромските семейства във формална и неформална ОГРДВ среда, както и за по-добър опит на децата в преход. Професионалистите от ОГРДВ придобиха нови умения и инструменти за изграждане на мостове между различните култури. В същото време, представителството и видимостта на членовете на ромската общност се е засилило и техният глас и нужди са по-добре представени.
Контакт	Skola dokoran – Wide Open School n. o. Уебсайт: www.skoladokoran.sk Лице за контакт: Denisa Sklenkova имейл: info@skoladokoran.sk

AFLATOT

Методологията „AFLATOT“ помага на децата да станат социално и икономически овластени. Включва родителите и възпитатели в използването на иновативни и центрирани върху детето методи на преподаване.

Целеви групи	Деца на възраст 3-6; родители; учители/ОГРДВ практики/учители.
Фокус	Социално и финансово образование – иновативни методи на преподаване. Този проект съчетава висококачествени образователни материали с учене чрез игра и активни методи на учене; помага на децата да развият проактивна нагласа, практически умения и ценности. Изгражда позитивна нагласа към околната среда и насърчава уважение към многообразието – пол, религия и култура. Подкрепя ролята на родителите и семействата.
Цели	Програмата „Aflatot“ за малки деца /3-6 годишна възраст/ стартира през 2015 г. в Словакия и е част от по-широка програма – „Aflatoun“. „Aflatoun International“ използва социален франчайз модел, за да се свърже и да си сътрудничи с организации и правителствени институции от цял свят. Мисията на програмата е да подсили достъп до високо качествено, приобщаващо, центрирано върху детето социално и финансово образование за всички деца и млади хора, особено за най-уязвимите.
Методология	Програмата е предназначена за всички деца независимо от техните образователни потребности. Методологията може да се адаптира към различна среда и възраст. Програмата включва цели семейства и се реализира чрез задачи, които децата трябва да изпълнят заедно с родителите си у дома. Програмата подкрепя ангажираността на родителите в образователния процес на децата, засилва комуникацията и помага да се изгради емоционална връзка между тях. Тази форма на участие засилва интереса на семейството да сътрудничи на ОГРДВ звената.

Методология	Премахва бариерите, които съществуват между домашната среда на детето и специалистите по ОГРДВ и създава съюз, който е от полза за детето. Програмата насърчава използването на методи, насочени към детето. Прилага се в детските градини, началните училища и обществените центрове и е призната от Словашкото министерство на образованието като позитивна иновация в сферата на социалната и финансова грамотност.
Въздействие	През 2019/20, 10 учреждения въведоха програмата „Aflatot“ и приблизително 700 деца и родители взеха участие в дейностите. Подобни данни се очакват и за 2020/21 г., като същевременно се заздравя активната работа със семействата. Децата могат по-добре да изразят емоциите си и да управляват поведението си по здравословен начин, да си сътрудничат и да проявяват уважение. Те се учат да мислят и да действат самостоятелно, по-отговорни са и могат да следват мечтите си.
Контакт	Nadácia otvorenej spoločnosti Bratislava / Фондация отворено общество / NOS-OSF, Братислава, Словакия Уебсайт: www.osf.sk Лице за контакт: Erika Szabóová, Мениджър проекти имейл: erika.szaboova@osf.sk

DETSTVO DEŤOM

Родителският център „Detstvo deťom“ в Добшина е уникален проект и пример за цялостен подход в ОГРДВ.

Целеви групи	Деца и семейства от ромски произход.
Фокус	Иновативни услуги, които подкрепят приобщаването и насърчават благосъстояние.

Цели	Гражданското сдружение „Detstvo deťom“ е основано от двама местни учители - Норика Липтакова и Ерика Полгариова. Те откриват родителския център „Domček“ през декември 2013 г. Сдружението се стреми да гарантира, че децата идващи от социално слаба и непривилегирована среда имат реален шанс да получат достолепно и безгрижно детство и да придобият базови умения и навици, които да им помогнат да имат успешен живот.
Методология	Служителите работят пряко и регулярно с децата, майките/родителите, и с всички семейства в общността както в семейния център, така и в домовете при тях. Работата се извършва от експерти, но жените от местната ромска общност активно участват като ментори и активисти, работещи в домашната среда на семействата. Семейният център предлага цял набор от дейности: ■ Директна работа с бебета, малки деца и деца в предучилищна възраст и техните майки в домовете им, осъществявана от „Amalky“ - връстници активисти и ментори от общността ■ Клуб на майките – пряка работа с бебета и с деца до 3 годишна възраст и техните майки в семейния център, водена от студент по социална работа, с участието на ментор от общността ■ Монтесори клуб за малки деца и майките им ■ Творчески работилници, в които майките изработват играчки и обучителни помощни материали от често използвани или отпадъчни материали, на база на принципите на Монтесори

Методология	- Клуб на децата от предучилищна възраст, воден от студент по социална работа. Участват и майки от общността - Консултиране на майки/семејства с новородени, в което участват ментори от общността - Клуб за момичета в риск, на възраст 11-15 г., с фокус върху връзките, планирано майчинство, бременност, хигиена, ранна детска грижа, хранене, връзка с бебето - Център за игра „Toy for Inclusion“ (вижте добрата практика)
Въздействие	Услугите помогнаха на 140 деца да станат по-успешни и уверени ученици и на 230 родители да станат по-независими, компетентни, отговорни и да могат ефективно да управляват домакинството и семейните финанси. Жените биват повече овластени, подобрява се качеството им на живот и те демонстрират нарастващ интерес към дейностите, консултирането и информацията за ранната детска грижа
Заклучение	Наличието на повече положителни примери в общността води до елиминиране на предразсъдъците, постепенни позитивни промени, уважение и приемане на другостта и многообразието в обществото.
Контакт	Detstvo deťom, Dobšiná, Словакия Уебсайт: www.dede.sk; https://www.facebook.com/DetstvoDetom Лице за контакт: Eleonóra Liptáková, Директор имейл: detstvodedom@gmail.com

ХОЛАНДИЯ

ПРИЯТЕЛСКИ ЕЗИКОВИ УЧИЛИЩА (LFS)

Приятелското езиково училище приветства и цени всички езици, които учениците, персоналът и родителите говорят.

Целеви групи	Приятелското езиково училище (LFS) е цялостен училищен подход, отдолу-нагоре, който включва цялата училищна общност.
Фокус	Иновативна практика, която има за цел да подобри многообразието и равенството. LFS е марка и глобална мрежа от международни, частни и държавни начални и средни училища.

Цели	LFS е инициатива на Rutu Foundation for Intercultural Multilingual Education, неправителствена организация базирана в Амстердам. LFS предвижда свят, в който децата имат достъп до езиково-приятелска среда за обучение, в която се чувстват приети и ценени заради самите себе си и където децата могат да говорят на майчиния си език. Училищата LFS имат гъвкав и реалистичен езиков план, разработен от целият академичен състав и адаптиран към училищните потребности, с фокус върху създаването на приобщаваща и езиково-приятелска учебна среда за всички ученици.
Методология	LFS училищата се ангажират писмено, че децата няма да бъдат обезкуражавани от това да използват собствения си език в училище. Училищата имат две години, в които да разработят план като го тестват и модифицират според нуждите. Учителите са отворени да използват родните езици в класната стая и когато учениците демонстрират своите знания и умения на родния си език, това се цени също толкова колкото знанията и уменията демонстрирани на английски език (училищният език). Присъединявайки се към мрежата на LFS, училищата имат достъп до глобална мрежа от учители и експерти със сходни нагласи, в която могат да споделят своите идеи, видеа и последните открития.

Въздействие

Повече от 3000 ученици са записани в 12-те сертифицирани LFS училища. Провежда се вътрешна оценка, която се очаква да приключи до средата на 2021 г. Децата, учителите, част от училищния състав и родителите участват в процеса.

Участието и ангажираността на родителите се увеличи. Учениците изглеждат по-радостни и ентусиазирани. Ясен план помогна на учителите да развият единна визия. Децата демонстрират по-голяма увереност когато им се даде възможност да използват родния си език; стават по-любопитни към другите езици и осъзнати за това, че другите ученици говорят различни езици у дома. Учениците се чувстват по-уверени, когато получат зачитане и признание на първия им език (езици).

Заклучение

Основното преимущество за училищата ако станат LFS е, че ще работят по конкретен план, в който се приобщават всички езици, културен произход и идентичности на учениците им, както и на техните родители/лица полагащи грижа. Дори и малки стъпки като покана към родителите да напишат пожелание към своите деца на езика, който се говори вкъщи или да се направи приветствен надпис за вратата веднага създава усещане за принадлежност и единство.

Контакт

Уебсайт: <https://languagefriendllyschool.org/>
Лице за контакт: Dr. Ellen-Rose Kambel, Директор на Rutu Foundation
имейл: info@languagefriendllyschool.org

„KINDERDAM“ – СЪЗДАВАНЕ НА ДЕМОКРАТИЧНА ОБЩНОСТ

Не големите дела са тези, които ни дават възможност да живеем по демократичен начин, а малките, „обикновени“ неща са онези, които осигуряват възможност на демократичните общества да процъфтяват.

Целеви групи	Деца (0-12 години) и техните семейства; учители; заинтересовани страни.
Фокус	Тази иновативна интервенция, инициирана от управата и екипа на KindeRdam се фокусира върху създаването на демократична и приобщаваща грижа за децата в пет стъпки: 1. Преглед на нещата, които са необходими в ежедневната практика при работата с деца и в работата на специалистите, за да се чувстват и функционират по-добре; 2. Провеждане на практическо вътрешно проучване на практиката с подкрепата на различни академични институции и други експерти; 3. Преглед на вече съществуващите материали; 4. Сътрудничество с външни експертни страни; 5. Разработване на материали за учители, за други специалисти и за родители.
Цели	Тази интервенция има за цел: да изгради общност, в която хората се чувстват свързани един с друг, независимо от техния произход, култура, цвят или религия; да насърчи малките деца да упражняват практически демократични ценности (отговорност, грижа за себе си и другите, използване на диалог за намиране на решения); да мотивира децата да се опознаят помежду си, да проявят любопитство едно към друго и да се научат да се справят с различията; да накара родителите да се почувстват добре дошли и въввлечени в грижата за своето дете.

Методология/ Отправни точки

Интервенцията се основава на убеждението, че центровете за детска грижа са място, където децата се срещат, обръща се внимание на техните нужди и таланти и че положителните взаимодействия дават на децата повече самочувствие и допринасят за изграждането на общността.

Когато имаме работа с проблеми, които изискват дългосрочни усилия, добре е да се започне с проект, който е в синхрон с политиката на общината. Ключова характеристика на тази интервенция е подход базиран на силата, отразен в размисли върху ежедневните практики от страна на мениджърите, на които се дават следните въпроси: Кои са вече съществуващите добри практики? Кои са областите, които изискват подобрене по отношение на демократичното поведение на децата и възпитателите? Друг важен фактор за успех е провеждането на проучване по темата и сътрудничество с академичния състав и експерти. „KindeRdam“ участва в проучване за многообразието в центровете за детската грижа съвместно с Elly Singer и Anke van Keulen. Възпитателите в центровете за детска грижа проучват техните практики, обсъждат резултатите по екипи и въвеждат необходимите промени. Най-голямото предизвикателство е да се запази постоянство и да се разбере, че изграждането на демократична общност изисква време и е процес на проба и грешка.

Въздействие

„KindeRdam“ оценява педагогическото качество като използва „Pedagogische praktijk in Beeld (PiB)“, разработено от KindeRdam и Холандския младежки институт, въз основа на валидиран инструмент, използван от инспекцията за грижи за деца в Холандия. Основният резултат досега е осъзнаването сред детските възпитатели, специалистите и родителите за важноста на една по-демократична общност и участие на децата в нея, както и как дори малки корекции в практиката могат да доведат до по-голяма свързаност и справедливост.

Макар че проектът е едва в средата, ползите от дискусиите за демократичните взаимодействия и околната среда са видими.

Въздействие

Съветът, който се дава е: при въвеждане на промяна, започнете от това, което вече съществува (подход, основан на силата), използвайте проактивен подход (проучване на действията) и включете всички участници, включително децата, в диалог.

Контакт

Организация за детска грижа „KindeRdam“, Ротердам, Холандия

Уебсайт: www.kinderdam.nl

Лице за контакт: Simon Hay, Педагог

имейл: s.hay@kinderdam.nl

ZAANSTAD, ПЪРВАТА ЕЗИКОВО-ПРИЯТЕЛСКА ОБЩИНА В ХОЛАНДИЯ

Политика, основана на научни изследвания, която признава многоезичния произход на децата мигранти, достъпа до ОГРДВ и много-секторното сътрудничество.

Целеви групи	Родители, специалисти, общински институции.
Фокус	Политика: двуезичието като норма при децата от мигрантски произход.

Цели	През 2020 г., община Zaanstad (на север от Амстердам) разработва и приема политика (заедно с бюджет) за двуезичие с фокус върху децата от мигрантски произход. По този начин Zaanstad се превръща в първата езиково приобщаваща община в Холандия. Тази политика има за цел да улесни научаването на холандски език чрез създаване на най-добрите условия за неговото усвояване. Цели да информира родителите как да насърчат езиковото развитие на своите деца, като същевременно унифицира и синхронизира посланията свързани с езиковото развитие, които различните специалисти подават към родителите.
Методология	В Холандия е силно препоръчително да се използва холандски като основен език. В ОГРДВ холандският е езикът, на който се преподава и съответно децата, които не го говорят добре започват да изостават. Различни агенции се събраха (обществено здраве, колеж, детски градини, библиотека и др.) и достигнаха до общото становище, че срещат затруднения при изпращане на съобщения на родителите от мигрантски произход. Макар, че този проблем беше установен в две от областите, общината взе решение да въведе политика, която да важи за цялата територия.

Методология	Общината си постави следната визия: „Ние разпознаваме многоезичната идентичност на многоезичното дете и приветстваме всяко дете в неговата цялост. Ние припознаваме и ценим основния език и култура на детето.“ Политиката се базира на резултатите от проучване и научни изследвания свързани с ученето на втори език. Освен че родителите се насърчават да говорят на децата си на техния роден език, от всички страни се изисква да мотивират родителите да запишат децата си в програмите за ОГРДВ. Паралелно с тази политика, Общината ще работи на по-широк мащаб върху споделена визия за педагогическото качество на ОГРДВ и училищата.
Въздействие	Процесът е в самото начало. Всичко зависи от политическата воля и от решенията на Общинския съвет. Това обаче е ценна инициатива, защото показва, че има начин да се балансира необходимостта от насърчаване на изучаването на холандски език, като същевременно се запази родния език. Той също така показва важността на съвместната работа на различните сектори.
Заклучение	За да можете да се справите с проблема е необходимо първо да го разпознаете. Вземането на добре информирани решения трябва да се основава на събиране на данни и преглед на литературата. Също така е важно различните агенции да обединят усилия и да работят за една и съща цел независимо от сектора, ролите и възрастовата граница. Този вид подход и политики ще подкрепят и работата на центровете за ОГРДВ и ще им предоставят повече възможности да включат различни деца и да посрещнат нуждите им.
Контакт	Община Zaanstad, Холандия Уебсайт: Tweetaligheid wordt de norm voor kinderen met migratieachtergrond - Zaanstad https://zaanstad.raadsinformatie.nl/document/9201762/1/Bijlage_Begroting_2021-2024

ДЕТСКА ГРАДИНА „LUDENS“

В детските градини „LUDENS“ служителите са отдадени на това да предоставят на децата пространство да бъдат себе си. Децата израстват с доверие един към друг и с увереност към себе си. Чрез игра, децата израстват и се превръщат в пълноценни индивиди, които са част от холандското общество.

Целеви групи	Деца, цялата институция, семейства и местните общности.
Фокус	Вдъхновяваща практика за цялостен подход на оказване на грижа: в Ludens фокусът е върху създаването на вълнуваща и подкрепяща среда, в която децата могат да открият света и да се развиват чрез игра, по свой собствен начин и със свое темпо, като по този начин израстват с доверие един към друг и увереност в себе си. Чрез игра, децата се развиват в пълноценни личности, които са част от холандското общество.
Цели	Да се обучи педагогическия персонал да осигурява емоционална безопасност на децата; да се вдъхне сила на децата да развиват личните и социалните си компетентности и да се подкрепят децата да живеят според ценностите и нормите на холандското общество.
Методология	Общият план за педагогическа политика на Ludens описва как да се справяме с приобщаването и многообразието и включва конкретни приобщаващи практики. Общият план е изобразен чрез Растежен метър (частично вдъхновен от предучилищната програма „Peaseable“), който включва 10 елемента, базирани на 6-те умения за взаимодействие, разделени на теми: гражданско образование, игрово развитие и благополучие . Въпреки, че идеите и ценностите свързани с уважение към многообразието, приобщаване и демократичен и мирен диалог са включени във всички практики и педагогическа философия на LUDENS, вторият елемент от Растежния метър е специално посветен на „ Всички ние сме различни “, подчертавайки различния начин, по който всеки е устроен да функционира и да учи.

Методология

На децата се предоставя пространство да участват, да говорят свободно и да изразяват своето мнение. LUDENS припознава това, че децата се интересуват от различията и сходствата и че се нуждаят от окуражаване, за да се отнасят към тях по уважителен начин. В ежедневните дейности те назовават и обсъждат различията между децата и техните семейства; говорят за това как всеки има уникални поведенчески характеристики, таланти и черти на характера, които заслужават уважение; също така се уверяват, че има място в групата за децата със специални потребности, толкова дълго колкото е необходимо; решават конфликти и спорове по мирен и конструктивен начин; и предоставят разнообразни материали и играчки, музика, игри и забавления, които олицетворяват децата и които са с различна форма, размери, цвят, култури, произход, така че всяко дете да може да се идентифицира с материала и дейностите в групата и да може да се припознае. Педагогическият състав се очаква да осигури място в групата на децата със специални потребности или предизвикателно поведение, като има приемане на различното без осъждане или предубеденост. Специално внимание се обръща на педагогическия коучинг за възпитателите.

Въздействие

Оценка на тази практика е направена като част от проекта ISOTIS и резултатите сочат, че децата забелязват различията между езиците, културите и т.н., но за тях те не са от значение, тъй като повече ценят позитивните взаимоотношения с връстниците си, учителите и семейството! Регулярен мониторинг и оценка се извършват по екипи и чрез участието на длъжностни лица отговарящи за педагогическите политики. Родителите и съвета на родителите също имат думата.

Контакт

LUDENS, Утрехт, Холандия
 Уебсайт: www.ludens.nl
 Лице за контакт: Jitske Rienstra, Длъжностно лице отговарящо за педагогическите политики
 имейл: j.rienstra@ludens.nl (+31)6 57 22 14 44

ЧЕХИЯ

ДНИ НА АДАПТИРАНЕ

Дните на адаптиране помагат на децата с различен майчин език и родителите им да се адаптират към предучилищната среда.

Целеви групи	Новопристигнали деца, чийто майчин език е различен. Родителите на тези деца.
Фокус	За децата: адаптиране в нова среда. За родителите: запознаване с предучилищната среда и нейните процеси.

Цели	плавен преход към предучилищна среда през септември; разбиране на родителите как функционира предучилищната среда, опознаване на средата.
Методология	Тази дейност се провежда в подготовителната седмица (последната седмица на август), когато има достатъчно време и пространство за това в детската градина. В детската градина присъства външен учител по адаптационни дейности заедно с преводач (в детската градина K Lukám голяма част от децата са с вьетнамски произход). Тази дейност е с продължителност 3 дни, през които децата се адаптират към обстановката в детската градина и към класическата дневна рутина. Всичко се превежда на родния им език. В първия ден от тези дейности по адаптиране се провежда среща с родителите (също с преводача), в която директорът на детската градина представя начина, по който тя работи, какво удовлетворява потребностите на децата и друга организационна информация. В същото време има представители на градския квартал (Прага 12), които с помощта на преводач ще запозная родителите със събитията, които се организират в квартала за родители с деца. Цялото събитие е финансирано от градския район поради факта, че 50% от общия брой деца, които посещават детската градина K Lukám са деца с различен майчин език.

Методология	Силни страни на тази дейност: ■ децата свикват с обстановката в детската градина, с безопасната среда, което подкрепя процеса на адаптация ■ родителите научават повече за начина на функциониране на предучилищната среда Слаби страни: ■ събитието се провежда само веднъж годишно, съответно децата които идват по средата на годината не могат да участват ■ детската градина се нуждае от ресурси от градския район
Въздействие	Децата и родителите се чувстват в безопасност в обстановката на детската градина. Те чувстват, че управлението на детската градина се интересува от тях и се опитва да облекчи трудната ситуация, в която се намират. От друга страна, това помага на учителите в детската градина, тъй като децата се адаптират по-бързо и частично са запознати с обстановката в детската градина от самото начало на учебната градина. Това позволява на учителите да се фокусират върху потребностите на всички деца, които преминават през период на адаптация през септември.
Контакт	META, o.p.s., Praha, ČR Уебсайт: www.meta-ops.cz, www.inkluzivniskola.cz Лице за контакт: Kristýna Chmelíková, Odborná pracovnice pro MŠ имейл: chmelikova@meta-ops.cz

МŠ SLUNÍČKO - БЕЗОПАСНОСТ И РАСТЕЖ ЗА ВСИЧКИ ДЕЦА

Описание на система, внедрена в предучилищна възраст, която приветства всички деца. Училището е отворено към темата за приобщаването от 2004 г., под формата на 3-годишен проект „Добър старт“, който включва стаж в Уелс и е помогнал на нашите учители да се развиват професионално.

Целеви групи	Деца между 3-6 годишна възраст; родители; учители; училищни асистенти, експерти по въпросите на приобщаването, обществеността, училищните институции.
Фокус	Обучение на персонала; финансови стимули, използвайки методологията „Good Start“, методическа подкрепа.
Цели	Условията са адаптирани така, че да включват всички деца – с комбинирани увреждания, специални образователни потребности, деца с различен майчин език и деца в неравностойно положение, така че да се предостави качествено образование за всички.
Методология	Методът на приобщаване се отразява в образователната работа, както и в промяната, която настъпва в развитието на децата със специални образователни потребности. Провежда се на ниво училище, при тях идват деца от цялата упълномощена община Roudnice nad Labem. Децата от други националности също участват в голям процент в образованието в страната. Те им помагат да преодолеят езиковите бариери, за да могат да се запишат в основното образование. Гореспоменатите групи намират приятелска атмосфера и надеждност. Те им помагат да преодолеят специфичните си проблеми. Родителите препоръчват училището на своите приятели с увереност. Най-необходимият ресурс за тази работа е силен персонал и достатъчно ресурси за персонала.

Въздействие

Най-добрият резултат е независимостта, редуциране на несигурността и срамежливостта, а децата придобиват самоувереност. 15% от децата се интегрират в училище и с помощта на тази грижа, те придобиват значително по-голяма самостоятелност. Тази грижа оказва влияние на споменатите по-горе деца (включително и на децата от мнозинството, които се учат на толерантност), техните семейства, учителите в училищата където тези деца ходят и др. Качеството се проявява чрез подобряване на социалните умения на децата, на говорните умения (в началото някои от децата не могат да говорят), както и на всички когнитивни процеси. Децата също така подобряват двигателните си способности, преодоляват страха и пречките.

Заклучение

Ползата от приобщаващия подход е социализирането и независимостта на децата, което е голям скок в развитието сред връстниците и учителите, което тези деца не биха постигнали сами в семейна среда. От 2004 г. насам служителите са придобили голям опит, помогнали са на много деца и техните семейства. Екипът включва и чудесен учител по ромски език. Те се гордеят с работата ни и взаимоотношенията с хората.

Контакт

Mateřská škola Sluníčko Roudnice n. L., Školní 1805, 413 01 Roudnice n. L., Чехия.
 Уебсайт: www.slunickoroudnicenl.cz
 Лице за контакт: Mgr., Bc. Věnceslava Koubová, Директор
 имейл: ms.skolniroudnice@tiscali.cz

МЕТОДОЛОГИЯТА „ДОБЪР СТАРТ“

Методологията „Добър старт“ цели да развие социалните и емоционални компетентности на децата в предучилищна възраст.

Целеви групи	Деца; родителите; учители/обучители.
Фокус	Обучение на персонала; методология.

Цели

Методологията „Добър старт“:

- е приобщаваща – включва всички деца в клас, това са деца от различен културен произход, неравностойна социална среда, както и деца с поведенчески трудности.
- Предоставя насоки на учителите и родителите. Представя методи и стратегии, с помощта на които да се подкрепи социалното и емоционално развитие на децата и за справяне с проблемни ситуации.
- е базирана на доказателства, тествана в световен мащаб – повече от 30 години и е доказано, че има позитивно влияние върху комуникацията между деца и учители, както и в семейството.
- е базирана на сътрудничеството с родителите. Разработена е за родители и за социални работници.

Основни теми:

- Изграждане на позитивни взаимоотношения между учители и родители
- Изграждане на позитивни взаимоотношения с децата
- Подкрепа за позитивно поведение: поощряване и учене базирано на сътрудничество
- Стратегии за справяне с негативно поведение
- Методи за управление на негативните емоции
- Обучение по начини за управление на гнева
- Обучение за начини за справяне с проблемите

Методология

Методологията „Добър старт“ се прилага на локално ниво (определени предучилищни заведения и училища могат да кандидатстват, за да го използват). Методологията използва кукли, картини; има публикувани методически материали за родители и учители. „Schola Empirica“ организира обучение и предоставя подкрепа на учителите, които използват тази методология.

Въздействие

Методологията „Добър старт“ е базирана на доказателства. „Schola Empirica“ представи методологията „Добър старт“ в предучилищните заведения в Чехия през 2011 г. Оттогава насам над 300 учители са били обучени, а методологията се прилага в над 100 предучилищни заведения в цяла Чехия.

Контакт

Schola Empirica, Прага, Чехия
 Уебсайт: <http://www.scholaempirica.org/>
 Лице за контакт: Egle Havrdová, Директор
 имейл: havrdova@scholaempirica.org

ВДЪХНОВЯВАЩИ
ПРАКТИКИ
ОТ ДРУГИ
ЕВРОПЕЙСКИ
ДЪРЖАВИ

БЕЛГИЯ

ELMER, БРЮКСЕЛ – ОТВОРЕНИ ВРАТИ И ОТВОРЕНИ УМОВЕ

Elmer предлага висококачествена и достъпна детска грижа на различни уязвими семейства. Прави го като им предлага обучение и възможности за трудова заетост на родителите и чрез изграждане на многообразна работна сила в сферата на ОГРДВ, която поема отговорност за предоставените услуги и действа като мост към семействата.

Целеви групи	Деца от 0 – 3,5 годишна възраст и техните родители от разнообразен произход (53 различни държави на произход); Учители и учители в обучение от разнообразен произход (26 различни произхода) и множество говорими езици.
Фокус	Достъпни и гъвкави услуги по ОГРДВ с високо педагогическо качество в 4 съседни квартала в Брюксел, с фокус върху активен плурализъм в справянето с многообразието.
Цели	Elmer представлява група центрове за детска грижа, която функционира от 25 години в райони в неравностойно положение в Брюксел. Те предоставят висококачествени услуги и достъпна детска грижа с фокус върху родителстването в трудни ситуации, като същевременно се стреми да достигне до социално-културни и икономически смесени семейства. Elmer специализира в гъвкава и краткосрочна грижа, в сравнение с по-често срещаната детска грижа на семейства от средната класа.
Методология	Elmer има четири центъра в пояса на Брюксел от 19 век. Тази област е известна с това, че е населена със семейства от нисък социален и икономически статус.

Методология

Всички центрове споделят обща визия и ценности, които определят ежедневната работа със семейства и деца. Един от практиците го формулира по следния начин: „гордея се с педагогическата ни визия, удоволствието и експериментирането при децата е централна част, която предоставя възможности на децата в неравностойно положение. Помага им да разширят опита си, което би им помогнало на по-късен етап от живота им. Родителите по този начин намират второ семейство за себе си тук, точно като мен”.¹

Elmer предоставя на родителите възможността да бъдат обучени като работници оказващи детска грижа и да намерят трудова заетост. Често служителите се наемат от самата група родители. „Учителите“, които са в обучение следват 2-годишна обучителна програма, за да станат квалифициран персонал в детската грижа. В тази програма се комбинира 1 ден от седмицата обучение в клас, а останалите дни са практически. Някои продължават с обучението си, за да придобият бакалавърска степен, да станат член на персонала и да насочват другите колеги. Тази обучителна програма със сигурност представлява фактор за успех, друг такъв фактор е разнородността на екипа. Благодарение на тази комбинация, Elmer има служителите, които говорят различни езици и са от разнороден произход. Това многообразие помага за намаляване на разликите при семейства, които живеят в затруднено положение. Персоналът в Elmer е ангажиран и проактивен, с ясен фокус върху зачитането на многообразието, в неосъждаща атмосфера, която насърчава свободния обмен и взаимоотношения на сътрудничество между персонала, родителите и съседските квартали.

За да може да се възпроизведе този подход и в други учебни институции се изисква подкрепата на Министерството на труда и социалната политика. Те предоставят необходимите средства за подбор и назначаване на работа на родителите като реални служители със заплата и други обезщетения, което гарантира на семействата по-голяма сигурност от гледна точка на получаване на доход.

¹ Sharmahd, N., Peeters, J., Van Laere, K., Vonta, T., De Kimpe, C., Brajković, S., Contini, L., Giovannini, D., & Vanblaere, B. (2017). Transforming European ECEC services and schools into professional learning communities: drivers, barriers and ways forward NESSETII. Luxemburg, Publication Office of European Union . Doi 10 .2766/74332.

Въздействие

Всяка година Elmer генерира доклад, в който важна роля имат отзивите от родителите и учители. Родителите подчертават факта, че се чувстват приветствани, уважени, подкрепени и мотивирани да участват в живота на центъра по много различни начини. Някои също така споменават, че участието им в Elmer центровете им помага да променят нагласите си към детската грижа в центровете. Те виждат как учителите и работещите в центровете са грижовни, открити и компетентни. Учителите се чувстват по същия начин. Гласовете им се чуват и идеите им се вземат предвид.

Заклучение

Работата в разнороден екип за деца и родители, които също идват от разнородна среда е изключително обогатяващо. Всеки ден, всеки може да усвои нов начин по който да гледа на нещата, няма една единствена дефинитивна истина. Те постоянно търсят, поставят под съмнение и проучват нещата.

Контакт

Elmer vzw, Брюксел, Белгия
 Уебсайт: www.elmer.be
 Лице за контакт: Anne Lambrechts, Директор
 имейл: anne.lambrechts@elmer.be

СПЕЦИАЛИСТИ ОКАЗВАЩИ СЕМЕЙНА ПОДКРЕПА

Специалистите оказващи семейна подкрепа, тъй като експерти на база на опита си, представляват надежден ресурс за изграждане на доверие и мост между уязвимите семейства и услугите по ОГРДВ. Те вкарват нова перспектива и отварят пространство за многообразието в организациите за ОГРДВ.

Целеви групи	Уязвими семейства с деца между 0-3 годишна възраст (живеещи в бедност и/или от мигрантски произход) и центровете по ОГРДВ.
Фокус	Семейна подкрепа в първите 1000 дни от живота.

Цели	Практиката е стартирана и все още се ръководи от „Дете и Семейство“ (Kind en Gezin), Фламандска агенция, отговаряща за благосъстоянието, общественото здраве и семейството. Инициативата е стартирала като пилотен проект по идея на майки, които са били в тези услуги и са били част от уязвима група (живеещи в бедност или мигранти). Идеята е била да се поканят тези майки да работят с екип от професионалисти, които се грижат за уязвими семейства. В началото са започнали с 10 майки, които са преминали обучение с помощта, на което да могат да се справят със собствената си ситуация и да разпознават темата за липсата на общаване, така че да могат да помагат и подкрепят други семейства в същата ситуация. Като експерти на база на опита си, тези майки можеха да подкрепят сестрите в детските ясли в подхода им към родителите, показвайки им как да говорят с уязвими семейства и давайки им съвет и насока. По онова време тези майки бяха свързващото звено между сестрите в детските ясли и семействата.
-------------	---

Методология

Специалистите оказващи семейна подкрепа подкрепят семействата чрез личния си опит, който са придобили от това, че самите те са били в уязвима позиция – бедни или мигранти. Фактът, че принадлежат към същите уязвими групи, които подкрепят, ги прави по-силни и способни да привнесат тази перспектива в семейството, екипа, в работата си със сестрите в детските ясли, социалните работници и в самата организация. Те също така представляват полезен ресурс за създателите на политики при разглеждане на потребностите на уязвимите групи. Един от най-съществени успехи на тази практика се изразява в това, че през годините отношението на сестрите от детските ясли, които посещават семействата се е променило – станали са по-отворени към многообразието и нуждите на семействата, по-способни да слушат как се чувстват семействата, какво означава да си баща и майка и т.н.

Тази практика е обогатила перспективата на множество хора. Особено когато специалистите се чувстват зациклили и не им е лесно да се справят с уязвимите семейства, те могат да разчитат на специалистите оказващи семейна подкрепа и заедно с тях да работят със семейството. Това се прави бавно и постепенно, следвайки ритъма на семейството.

Важно е за самите специалисти оказващи семейна подкрепа да имат възможности за обмен помежду си. На специалистите оказващи семейна подкрепа, които не се чувстват достатъчно компетентни се предлага вътрешно обучение, така че да могат да рефлектират върху собствените си процеси и преживявания и как биха могли да ги използват в работата си. Всеки специалист оказващ семейна подкрепа, който работи в момент е минал по този път и се оценява на тази база.

Практиката се прилага от 25 години насам и са направени няколко оценявания досега с цел подобряване на услугата и определяне на ролята на специалиста оказващ семейна подкрепа. Процесът изисква постоянно оценяване и не само по отношение на ролята на специалиста оказващ семейна подкрепа, но и в комбинация с другите роли в самата агенция.

Методология

В миналото е имало случаи, в които са се наемали неподходящи хора за тази роля. В резултат на това сега се провежда вътрешно оценяване, за да се постигне съгласие с ЧР за критериите, които ще се използват за подбор на нови специалисти и за да се обясни по-ясно функцията на тази роля в рамките на „Дете и Семейство“.

Въздействие

Понастоящем има 75/80 специалисти оказващи семейна подкрепа, които работят в „Дете и Семейство“. Всеки мултидисциплинарен местен екип има специалист оказващ семейна подкрепа (поне един, а понякога 3-4). Първоначално специалистите оказващи семейна подкрепа са били експерти на база личния си опит (произхождайки от бедно семейство и основно белгийска националност) или са били межкултурни медиатори предимно от Мароко и Турция. Сега с нарастване на многообразието има и много други националности като хърватска, черногорска, италианска, аржентинска и др. Има също така и специалисти от ромски произход. Всички те имат личен опит със социалната изолация.

От 2004 г. насам експертите на база личен опит (бедност) бяха комбинирани с межкултурните медиатори в новосъздадената функция на „специалисти оказващи семейна подкрепа“, които създават връзки със семействата, със страните подкрепящи семействата и вътре със самата организация.

Функцията им с времето се е променила. В началото те са работели съвместно със сестрите. Сега обаче имат равнопоставена роля в многоекспертните екипи и са по-независими в работата си, така че могат да проследяват семейството автономно. През последните години на всяко семейство се причислява „придружител“ за период от 3 години, който се фокусира върху семейството и го подкрепя. Специалистът оказващ семейна подкрепа може да бъде и такъв придружител.

Средно, местен екип има около 1000 новородени в региона, които да подкрепя за период от 3 години. Специалистите оказващи семейна подкрепа работят директно със семейството и имат ролята на съветници по въпросите за бедността и миграцията на колегите си, които работят със семействата.

Въздействие	Благодарение на тази практика семействата и деца-та се чувстват по-добре разбрани и неосъждани, тъй като им е по-лесно да изградят доверие със специа-лист оказващ семейна подкрепа, който разбира ситу-ацията в която се намират. По този начин се изгражда доверие между „Дете и Семейство“ (за някои уязвими семейства има недоверие поради контролиращата и превантивна роля при случаи на детско насилие) и семействата. Семействата започват да идентифици-рат специалиста оказващ семейна подкрепа с „Дете и Семейство“ и по този начин се доверяват повече на услугите, които агенцията предоставя.
Заклучение	Има множество организации, които вече работят с експерти на база личен опит (хора от целевите групи) и темата за участието е с висок приоритет в дневния ред. „Но смятам, че позицията на специалиста оказ-ващ подкрепа на семейството като част от екипа, нает и получаващ заплащане за работата си като все-ки друг член на екипа е много важна“. Ако целта е хора от уязвимите групи да бъдат вклю-чени, то трябва да им се предложат добри позиции тъй като те продължават да се намират в уязвима позиция. Например е възможно много по-често да се разболеят отколкото останалите, както и за по-дълъг период от време заради уязвимото си положение. За това е важно да им се предложи добра позиция в ор-ганизацията и да се предостави структурна подкрепа, на която могат да разчитат. Това означава приемане на многообразието в много по-широк смисъл, при-ветстване на хората в уязвимо положение като им се предостави възможност да участват като агенти на промяната и да се чувстват обгрижени. По тези причини, в „Дете и семейство“ се наемат спе-циалисти оказващи семейна подкрепа с пълноправен договор и тези специалисти са обградени от мрежа от професионалисти, които високо ценят работата им.
Контакт	Kind en Gezin (Дете и Семейство), Белгия Уебсайт: https://www.kindengezin.be/over-kind-en-gezin/organogram/lokale-teams/default.jsp Лице за контакт: Kathy Jacobs, Policy Officer имейл: kathy.jacobs@kindengezin.be

КВАРТАЛИТЕ КАТО ОГЛЕДАЛА ЗА СЪЗДАВАНЕ НА УСЛУГИ, НАСЪРЧАВАЩИ МНОГООБРАЗИЕТО

Иновативна практика: иновативни начини за насърчаване, приобщаване и прилагане на многообразието в локалните учреждения за ОГРДВ – интердисциплинарен подход базиран на мястото.

Целеви групи	Всички: деца, родители, специалисти, общности.
Фокус	Цялостен квартален подход. Нови възможности в ОГРДВ.

Цели

Програмата бе представена преди две години от Община Гент с финансовата подкрепа от Фондация „Крал Бодуен“ и Европейския социален фонд (ЕСФ).

Основната идея на програмата е да направи ОГРДВ достъпно за всички и да трансформира ОГРДВ учрежденията в места където местната общност е добре дошла и ценена.

Община Гент започна с анализ на ситуацията в своите 25 квартала, извършвайки преглед на съществуващата достъпност и приобщаване и опитвайки се да намери решения за развиване на по-голямо уважение и внимание към многообразието. Общината се фокусира върху кварталите като огледала, в които да се огледат и като потенциални съюзници, тъй като хората живеещи там биха могли да предприемат действия насърчаващи многообразието.

За да постигне многообразие, общината използва общността като ключов фактор в системата на ОГРДВ. Създадена е компетентна система, в която се взимат предвид четирите нива – деца, родителите, екипи и квартала. Може да се каже, че системата отразява самата общност, която се стреми да обслужва.

Програмата се изпълнява на местно ниво като среда, избрана от квартала и ключов елемент от подхода. Община Гент е превърнала местните центрове за ОГРДВ в учреждения с отворени врати, достъпни по всяко време през деня за кварталната общност. Това означава, че служителите оказващи детска грижа също са достъпни.

Цели

Благодарение на ЕСФ проекта, на хората които влизат в центровете за ОГРДВ и проявяват интерес към работа им се предлага възможността да се присъединят към екипа, да получат финансова подкрепа и да съчетаят възможността да бъдат хем родители, хем обучаващи се. Този иновативен начин да се гледа на родителите като на потенциални колеги е промяна в парадигмата, която предоставя възможност на сегрегирани групи да станат част от работната сила по един подкрепящ начин, а на учрежденията за ОГРДВ да станат като огледала, отразяващи средата, в която се намират.

Благодарение на подкрепата, предоставена от Фондация „Крал Бодуен“, родителите, които участват в програмата за обучение, получават допълнителна финансова подкрепа (записването е безплатно, учебните материали са безплатни, таксите за детска грижа се отменят, социалните помощи и статутът на заетост се запазват) и менторството.

От специалистите оказващи детска грижа има такива, които са обучени и на които е делегирана задачата да подкрепят родителите да влязат в тази кариера. Менторите са треньори и съветници, които помагат на родителите да реорганизируют живота и домакинствата си и да създадат възможности за обучение и да се забавляват.

Въздействие

Досега програмата е създавала ползи за участващите семейства (повече възможности за работа, по-голямо приобщаване, собственост и т.н.), както и за общността в квартала. При децата програмата е насърчила силно чувство за принадлежност. Родителите, които участват в програмата, стават активни действащи лица в центровете за ОГРДВ и това подхранва взаимното уважение между тях и професионалистите, които работят в центровете. Децата имат възможност да усетят това сътрудничество, общностно разбиране и връзки и да почувстват, че принадлежат към дадена общност от хора, които се грижат за тях. Това води до по-голямо участие на децата в ОГРДВ, както качествено, така и количествено.

ОГРДВ учрежденията, които участват в програмата изглеждат като места, в които е възможно да се промени света. Програмата е преминала оценка.

Въздействие

Интердисциплинарните подходи, базирани на място, са фундаментални. За да се направи ОГРДВ наистина разнообразно, човек трябва да погледне какво има налично и съществува в квартала и да го отрази. В ситуации, в които наличието на отворено, общаващо и достъпно ОГРДВ не е решение, е необходимо да се намери начин как да се подкрепят семействата. Ключово е разработването на начини за сътрудничество с всички местни действащи лица в квартала. Това също така може да бъде забавно тъй като събира на едно място група от хора, от различни организации, които при други обстоятелства не биха имали досег един с друг.

Многообразието в ОГРДВ означава да се ангажира и работи с местната общност и да се създадат връзки между различните услуги (обичайната работа и междусекторното сътрудничество). Дори понякога да изглежда на пръв поглед, че изисква значителни усилия, многообразието всъщност прави нещата много по-лесни, забавни, по-благоприятни, а самите ОГРДВ организации по-силни.

Контакт

Община Гент, Фландрия, Белгия

Уебсайт: <https://stad.gent/en>

Лице за контакт: Lieve De Bosscher, Директор на отдела за грижа за децата в град Гент

имейл: lieve.debosscher@stad.gent

ГЕРМАНИЯ

МОСТ КЪМ МНОГООБРАЗИЕТО: ПРОГРАМА ЗА РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ

„Мост към многообразието“ е официалната програма за ранна детска възраст на Берлин, обслужваща около 175 000 деца, на възраст между 1-6 години (около 45 000 деца не говорят немски език у дома).

Целеви групи	Всички деца, включително деца от мигрантски или бежански произход, деца със специални потребности; родители; учители/обучители; специалисти в ОГРДВ; експерти по многообразието; създатели на политики.
Фокус	Образователна и организационна политика/стандарти (изисквания за качество на образователната практика); обучение на персонала: първоначално вътрешно обучение; задължително е за всички центрове по ОГРДВ в Берлин (около 2 700 през 2021 г.).
Цели	Програмата е по инициатива на Берлинското държавно министерство на образованието със следните цели: ■ Да предостави обща образователна и концептуална рамка за образованието в ранна детска възраст в Берлин ■ Да предостави на всички деца посещаващи услуги по ОГРДВ равни и равноправни възможности за учене, изследване и социализиране с връстниците ■ Да установи изисквания за качество за провеждане на вътрешно и външно оценяване за специалистите
Методология	Програмата се изпълнява чрез Рамката за качество на ранното детско образование на Берлин, която задължава всеки център да извършва редовно вътрешна оценка, както и външна оценка веднъж на всеки пет години. Рамката е въведена през 2006 г. и оттогава е в действие. Спазването на Рамката за качество се наблюдава и оценява от Берлинския институт за качество в ранните години (BeKi).

Методология

На какво ниво се прилага? Регионално, т.е. в Берлин; всяка от 16-те провинции носи отговорност за ОГРДВ.

Какви разпоредби са въведени? Няма отделни услуги за мигранти/бежанци или деца от други уязвими общности. В случай на деца бежанци, веднага след като родителите получат статут на бежанец, децата се настаняват в редовната структура за осигуряване на образование. Докато тече процедурата по установяване на статута, неправителствените организации и законоустановените служби за закрила на детето предлагат така наречените „програми-трамплин“ за предоставяне на услуги за безопасност и ОГРДВ.

Силни страни: няма специални услуги за „специалните“ групи; услугите са налични за деца от различни езикови и културни общности; приобщаващо образование за деца със специални потребности в редовната структура; въпреки това има 100 налични места за деца с тежки увреждания, които се нуждаят от значителни грижи в специализирани отделения.

Предизвикателства/ограничения: Между 2011 и 2020 г. са създадени около 50 500 нови места. Според прогноза от октомври 2020 г. ще са необходими още 26 000 места до 2026 г. Недостигът на места е редовен проблем през последните пет години въпреки огромните финансови инвестиции.

Кои са ключовите фактори за успех, ресурсите и изискванията: тя е част от задължителната структура на услугите. Нуждае се от политическа и административна воля на ниво политика, за да предоставя приобщаващи и зачитащи услуги за всички деца, живеещи в общност.

Въздействие

Съгласно Рамката за качество, екипите са длъжни да провеждат вътрешно оценяване, включващо и родителите веднъж или два пъти годишно. Всички сертифицирани подходи за външно оценяване трябва да се консултират с родителите чрез фокус групи, интервюта или въпросници. Към 2021 г. се разглеждат перспективите на децата. Този аспект е в пробен период и се очаква да стане задължителен от 2026 г. Материалите за провеждане на вътрешно оценяване са достъпни на английски език.

Въздействие	Основни резултати: Системи, чрез която качеството постоянно се развива и следи; промените в системата (повече деца под тригодишна възраст, промяна на състава на децата, повече деца от бежански произход и т.н.) могат да се вземат предвид непрекъснато. Около 500 000 деца от 2004 г. като бенефициенти по Програмата и повече от 50 000 професионалисти, обучени въз основа на Програмата.
Заклучение	Съществуването на Програма за обучение в ранна детска възраст, която не включва политики за приобщаване на многообразието е немислима. Може пътят към предоставянето на услуги, които са насочени към приобщаване на многообразието да е дълъг, но си заслужава усилията. Колежите предоставящи първоначално обучение е необходимо да бъдат по-активно включени в процеса.
Контакт	Берлинският институт за качество в ранното детско образование (BeKi), Германия Уебсайт: www.beki-qualitaet.de Лице за контакт: Henriette Heimgaertner, Former Managing Director (until 2020) (BeKi) имейл: heimgaertner@ina-fu.org

ПОРТУГАЛИЯ

ПРОЕКТ „ЕМО ACTION“

Проектът „EmoAction“ спечели национална награда от институцията „BPI Infância – Fundação La Caixa“, която предостави финансова помощ на проекта.

Целеви групи	Деца (между 6 и 10 годишна възраст); подрастващи (от 10 до 14 годишна възраст); родители; учители; младежки работници и други заинтересовани страни.
Фокус	Обучение в петте стълба на емоционалната интелигентност за деца, младежи, родители и училищен персонал, за насърчаване на саморегулирането, адаптивността и социално-емоционалните компетентности.

Цели	Проектът е инициран през 2016 г. от „Psientifica“ с деца в началното училище. Основните цели са да се развият социално-емоционалните компетентности при деца и младежи чрез насърчаване на самосъзнанието, самоконтрола, мотивацията, съпричастността и социалните компетентности чрез неформалното образование. Какви разпоредби са въведени? Използва се финансирането от наградата, за да се подготви интервенцията, а Общината допринася с допълнително финансиране в подкрепа на професионалистите. Кои са основните силни страни, предизвикателства и потенциални ограничения на услугата/подхода? Тази интервенция може много лесно да се възпроизведе, защото единственото необходимо нещо е да се обучат учителите в училище да ѝ отговарят. Кои са ключовите фактори за успех, ресурсите и изискванията необходими, за да се възпроизведе тази услуга/подход в други организации? Интервенцията е вече подготвена (всички ръководства, дейности и необходими ресурси), така че както беше споменато преди, единствено е нужно персоналът да бъде обучен (неформално обучение и дейностите в ръководството).
-------------	--

Въздействие	Към момента програмата е ангажирала директно 1192 участника. До края на учебната година ще има налични и обратни връзки за програмата.
Заклучение	Програмата е в ход и обратната връзка ще бъде получена до края на учебната година. Очаква се обаче подобряване на самосъзнанието, самоконтрола, мотивацията, съпричастността и социалните компетентности при децата, младежите, родителите и училищния персонал, което позволява по-голямо социално приобщаване и многообразие.
Контакт	Psientífica – Associação para a Promoção e Desenvolvimento Social; Ареда, Португалия Уебсайт: www.psientifica.org Лице за контакт: Ana Isabel Moutas Ribeiro, Директор имейл: ana.moutas@psientifica.org

СЛОВЕНИЯ

ОБЩЕСТВЕНА ДЕТСКА ГРАДИНА „RINGERAJA“

Припознаване на уникалността на всяко дете и семейство отвъд социалния и културен произход.

Целеви групи	Деца от 11 месечна до 6 годишна възраст, семейства, персонал, ръководство.
Фокус	Иновативни практики.

Цели	Обществената детска градина „Ringaraja“ в община Добреполие, Словения, записва деца от 11 месечна до 6 годишна възраст. Многообразието в детската градина е представено чрез децата, родителите и специалистите от различен социален и културен произход и различните видове семейства. В своята визия детската градина се ангажира да осигури благосъстоянието на децата, така че да могат да съжителстват с и в природата; да насърчи тяхната креативност, емпатия и ранно учене в подкрепяща, подхранваща и ангажираща среда.
Методология	Детската градина следва националната учебна програма, която е достатъчно гъвкава, така че да позволява да се заимстват елементи от алтернативни педагогики и методологии. Ето защо детската градина „Ringaraja“ започна да внедрява методологията „Стъпка по стъпка“ през 2009 г., а през годините методологията се превърна в сърцевината на работата им. През последните няколко години фокусът върху професионалното развитие на служителите в детската градина беше предимно върху темите за приобщаването, демократичните ценности и уважение към многообразието. С помощта на интензивно/цялостно продължаващо професионално развитие, мониторинг, професионални учебни общности, коучинг, и супервизия, детската градина успява да поддържа високо-качествени програми.

Методология	Детската градина инициира процеса по планиране на дългосрочна стратегия и визия за детската градина, в хода на която родителите, учителите, местната общност и експертите в сферата на ранното детско развитие бяха равноправно включени.
Въздействие	Основният резултат от практиките, подкрепящи многообразието в детската градина „Ringaraja“ е, че децата, родителите и семействата се чувстват оценени, приети с цялата си уникалност и получават необходимата подкрепа и насърчение. В същото време наличието на такова многообразие в детската градина и всяка група позволява на другите деца да учат и да взаимодействат с различни езици, култури, облекло, навици и вярвания. Така се изгражда приобщаващо и демократично общество от най-ранна възраст.
Заклучение	Ползите от наличието на услуга, която подкрепя многообразието, са свързани с това, че екипът около детето израства както професионално, така и личностно, което помага на всяко дете и всяко семейство да може да изразява своите потребности, да допринася, да е ангажирано и да участва. Точно както директорът е отговорил на въпроса за това как трябва да изглежда една детска градина, която подкрепя многообразието: „...точно като нашата! Отворена, позитивна, топла, уважаваща и иновативна“.
Контакт	Детска градина „Ringaraja“, Основно училище Добреполие Уебсайт: www.osdobropolje.si/ringaraja/ Лице за контакт: Ms. Cvetka Košir, Директор на детската градина

ХЪРВАТИЯ

ПРОФЕСИОНАЛНИ УЧЕБНИ ОБЩНОСТИ ЗА КАЧЕСТВО И МНОГООБРАЗИЕ

Професионално развитие и обучение чрез учене от връстници, индивидуална и групово рефлексия и задаване на критични въпроси относно многообразието и безпристрастността в ОГРДВ..

Целеви групи	Преподаватели, целият сектор на ОГРДВ.
Фокус	Иновативна практика: продължаващо професионално развитие – подобряване на безпристрастността по отношение на многообразието в ОГРДВ, чрез демократична форма на професионално развитие и чрез учене заедно с и от връстници.

Цели	Основните цели са: насърчаване на рефлексивно преподаване и работа с деца; насърчаване на групово рефлексия сред преподавателите, за да се постигне по-задълбочено и критично разбиране за многообразието и безпристрастността и как те могат да се подобрят в прилагането на ОГРДВ.
Методология	Отворената академия „Стъпка по стъпка“ в Хърватия е развила професионална учебна общност (PLC) от образователни специалисти в началните училища и детските градини. Те са обучили над 100 фасилитатори, преподаватели от ОГРДВ и началните училища, които след това са организирали PLC в своите училища и детски градини. Съществуващите възможности за професионално развитие на преподавателите в Хърватия се трансформират в PLC, като се поставя по-голям фокус върху силните страни на преподавателите, тяхното сътрудничество, споделена визия и рефлексия. PLC срещите се организират поне веднъж месечно със стабилна група преподаватели и продължават около два часа. Рамката за обсъждане е Принципите за качество на „Компетентните преподаватели на 21 век“.

Методология	Преподавателите и педагозите обсъждат идеите си и изграждат практиката си стъпвайки на критично мислене и съвместно учене. Професионалните учебни общности предоставят възможност на преподавателите да заместят рутината в преподаването с преподаване, което се базира на поддържане на внимание и рефлексия. Освен това, когато са ангажирани в професионални учебни общности, преподавателите развиват умения и знания, които са от съществено значение за работата им по темите на многообразието, безпристрастността и социалната справедливост. Участието в професионалните учебни общности вдъхва сила на преподавателите да бъдат ролеви модели за децата, родителите, семействата и общностните ценности, на които биха искали да научат останалите.
Въздействие	От 2012 г. над 150 лидери в професионалните учебни общности са били обучени, които от своя страна са достигнали до повече от 750 учители. Докладът за вътрешна оценка показва, че според учителите в предучилищна възраст PLC са увеличили мотивацията и компетентностите на учителите, и са подобрили услугите и институционалната атмосфера, изградили са споделена визия за качество и единство и имат положително влияние върху благосъстоянието и ученето на децата.
Заклучение	Насърчаването на услуги, базирани на многообразието е решаващата ценност на организацията. Вярата, че няма качество без справедливост, им позволява да се застъпват за всяко дете. Нужно е време, за да се развият професионални учебни общности и за да може да се види на практика реална промяна. Позитивно и устойчиво влияние може да се наблюдава едва след няколко години на прилагане на тези общности.
Контакт	Отворена академия „Стъпка по стъпка“, Загреб, Хърватия Уебсайт: www.korakpokorak.hr Лице за контакт: Sanja Brajković, Директор имейл: sanja@korakpokorak.hr

ПЛАВЕН ПРЕХОД КЪМ ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ ЗА ДЕЦАТА ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД

Предоставянето на възможности на децата от ромски произход за по-ранен преход към системата на основното образование, като бъдат включени в ОГРДВ една година преди основното училище. Тази интервенция ги подготвя за училищна среда.

Целеви групи	Ромски и хърватски деца, шест годишни, една година преди началото на основното образование.
Фокус	Иновативна практика: една година преди започване на училище, безплатна подготвителна програма организирана от Общината.

Цели	Много малък процент от ромските деца посещават предучилищно образование в Хърватия, което ги лишава от възможността да се подготвят за училище и да се запознаят със своите хърватски връстници. Разликата в постиженията на ромските и неромските деца е значителна още от самото начало и с времето става все по-голяма. В Община Ореховица основният фокус е насочен към насърчаване на приобщаването на всички деца и недискриминацията, като същевременно се насърчава социалната кохезия и превенция на социалната маргинализация на ромската общност. За да се подкрепят децата от ромски произход и да се минимизират разликите, Министерството на образованието въведе възможността общините да организират предучилищни програми, година преди началото на редовното обучение. В началното училище „Ореховица“ се фокусират върху качеството на практиката и мобилизиране на местната общност. Поради високото качество на програмата, те успяха да привлекат хърватски деца от частни детски градини, които да се присъединят към тяхната група, като по този начин програмата се провежда в смесена група от ромски и хърватски деца. По този начин се предоставя добавена стойност и се засилва ефективността на работата.
-------------	--

Въздействие

В съответствие с Националната програма за ромите и десетгодишния План за приобщаване на ромите за окръг Меджимурие, предучилищната програма се прилага от време на време от 2005 г., а от 2010 г. 5,5-часова програма се прилага през цялата учебна година. Той се финансира от Министерството на образованието и науката и окръг Меджимурие и е безплатен за всички участници. От няколко години всички шестгодишни ромски деца биват включени в предучилищната програма. Вижда се напредък, както и по-лесно усвояване на материалите от първи клас. Освен това над 80% от техните ромски ученици се записват в гимназия след 8-ми клас, а някои от тях дори продължават обучението си в университет.

Заклучение

Записването на ромските деца в качествени предучилищни програми е най-ефективният начин за включването им в образователната система. Важно е децата да се включват в предучилищни занимания поне три години преди началото на училище. Участието на родителите и общността е много важно, трябва да се разработят програми за родители, както и да има приемственост - устойчивост на всички програми за поне няколко години.

Контакт

Начално училище „Ореховица“, Меджимурие, Хърватия.

diversITY

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.